

Bir Mülki (Taşra) İdare Birimi Olarak Türkiye’de İl Yönetimleri ve Hukuki - Örgütsel Yapıları

Provincial Administrations And Legal – Organic Buildings as a Property (Province) Administration In Turkey

Mehmet MECEK *

Makale Geliş Tarihi / Received :20.11.2020
Makale Kabul Tarihi / Accepted :25.12.2020

ÖZET

Türkiye'nin idari yapısı "merkezden yönetim" ve "yerinden yönetim" olmak üzere ikiye ayrılır. Merkezden (Merkezi) Yönetim yani "Devlet İdaresi" de kendi içerisinde "Devlet İdaresinin Merkez Teşkilatı (Başkent Teşkilatı)" ve "Devlet İdaresinin Mülki Teşkilatı (Taşra Teşkilatı)" olarak iki grupta tasnif edilir. Devlet idaresinin taşra (mülki) teşkilatı ise "il" ve "ilçe" olarak iki kademelidir. Çalışma ile yetki genişliği ilkesine göre yönetilen il yönetimlerinin hukuki yapısı, görevleri, teşkilat yapısı, personel istihdamı ve çalışma kurulları detaylı olarak incelenmiştir. Araştırma yöntemi olarak mevzuat analizi esas alınmıştır. İl yönetimlerinin görev, yetki ve organik yapısı yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre açıklanarak hukuk normlarının günümüz koşulları açısından güncelliği tartışılmıştır. Son olarak da güncel olmadığı düşünülen bazı hukuk normları ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kavramlar: *İl Yönetimi, Mülki İdare, Türkiye*

ABSTRACT

Administrative structure of Turkey "central administration" and "decentralization" is divided into two. Central (Central) Administration, that is, "State Administration", is also classified into two groups as "Central Organization of State Administration (Başkent Organization)" and "Civil Organization of State Administration (Provincial Organization)". The provincial (civil) organization of the state administration has two levels as "province" and "district". The legal structure, duties, organizational structure, personnel recruitment and working boards of the provincial administrations managed according to the principle of breadth of authority were examined in detail with the study. Legislative analysis was taken as a research method. The duty, authority and organic structure of the provincial administrations were explained in accordance with the provisions of the current legislation and the actuality of legal norms in terms of today's conditions was discussed. Finally, some suggestions were made regarding some legal norms that were considered to be out of date.

Keywords: *Provincial Administration, Civilian Administration, Turkey*

* Öğr. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Emirdağ MYO, meceklife@gmail.com, ORCID NO: 0000-0001-7173-8254

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti devleti, üniter bir devlet olup, bu durum 1982 Anayasası'nın 3. maddesinde açıkça hüküm altına alınmıştır. Anayasanın 126. maddesinde merkezi yönetim ve yine 127. maddesinde de yerel yönetimler düzenlenerek merkezi yönetim ağırlıklı, karma bir yönetim modeli tesis edilmiştir (Mecek ve Atmaca, 2020:2069). Bu kapsamda Türkiye'nin idari yapısı "*merkezden yönetim*" ve "*yerinden yönetim*" olmak üzere ikiye ayrılır. Hem merkezden yönetim ve hem de yerinden yönetim anlayışının birlikte uygulanması ile karma bir yönetim modeli (An. Md.123) tercih edilmiştir. Bu tercih sadece Türkiye'ye özgü olmayıp, tüm modern devletler tarafından da kullanılmaktadır. Ancak ülkelerin merkezilik ölçüsü yani yerel yönetimlere aktarılan görev ve yetki türleri ile dereceleri zamana ve devletlere göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Merkezden (Merkezi) Yönetim yani "*Devlet İdaresi*" kendi içerisinde "*Devlet İdaresinin Merkez Teşkilatı (Başkent Teşkilatı)*" ve "*Devlet İdaresinin Mülki Teşkilatı (Taşra Teşkilatı)*" olmak üzere ikiye ayrılır. Akademik yazında devlet idaresi tasnif edilirken yaygın olarak "*başkent teşkilatı*" ve "*taşra teşkilatı*" şeklinde bir ayrıma gidilmektedir. Gözler (2009:332) tarafından akademik yazındaki bu yaygın tasnifin, daha doğrusu tasnifin bu şekilde ifade edilmesinin yanlış bir kullanım olduğu belirtilmektedir. Başkent'in sadece bakanlık teşkilatlarına değil, aynı zamanda il ve ilçe düzeyindeki mülki (taşra) teşkilatlarına da ev sahipliği yaptığı düşünülürse bu yaklaşımın doğru olduğu görülmektedir. Ancak daha kısa ifade edilmesi ve yaygın olarak kullanılması nedeniyle akademik yazında hatalı tasnifin artarak kullanımı devam etmektedir. Bununla birlikte Giritli (2001:23,40) gibi diğer bazı yazarlar tarafından da ilgili tasnifin daha doğru bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Yaygınlaşmış bir hatanın düzeltilmesine katkı sağlamak ve bilimsel açıdan doğru kullanımın gerçekleştirilmesi adına çalışmada "başkent teşkilatı" yerine "*Devlet İdaresinin Merkez Teşkilatı*" ifadesi; "taşra teşkilatı" yerine de "*Devlet İdaresinin Mülki Teşkilatı*" ifadesi tercih edilecektir.

Devlet (merkezi - merkezden) idaresi, kendi içerisinde iki alt gruba ayrılrsa da bir bütün olarak devlet tüzel kişiliğini oluştururlar. Daha yalın bir ifade ile devletin başkent teşkilatı ile taşra teşkilatı kendi başlarına ayrı bir tüzel kişiliğe sahip değildirler. Devlet idaresi, merkezi olarak planladığı kamu hizmet ve politikalarını tüm ülke genelinde uygulamak, denetlemek, geri bildirim almak ve bu hizmetleri ihtiyaçlara göre yenilemek, devam ettirmek zorundadır. Ayrıca kamu düzenin korunması ve kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde devam ettirebilmesi için de tüm ülke geneline nüfuz edebilmesi gerekmektedir. Tüm bunların ise başkent adı verilen tek bir merkezden yapılması mümkün değildir. Dolayısıyla devlet idaresinin tüm ülke geneline bir ağ şeklinde yayılması gerekmektedir. Bu da yine devlet idaresine bağlı olarak faaliyet gösterecek taşra teşkilatları ile mümkün olmaktadır. Devlet idaresini bir insana benzetecek olursak;

- Beyin ve kalp gibi vücudun kontrol ve fonksiyon merkezi olan organlar merkezi idaredir.
- Vücudun merkezi tarafından yönetilen el, kol, ayak, vb. uzuvlar da merkezi idarenin mülki (taşra) teşkilatlarıdır.

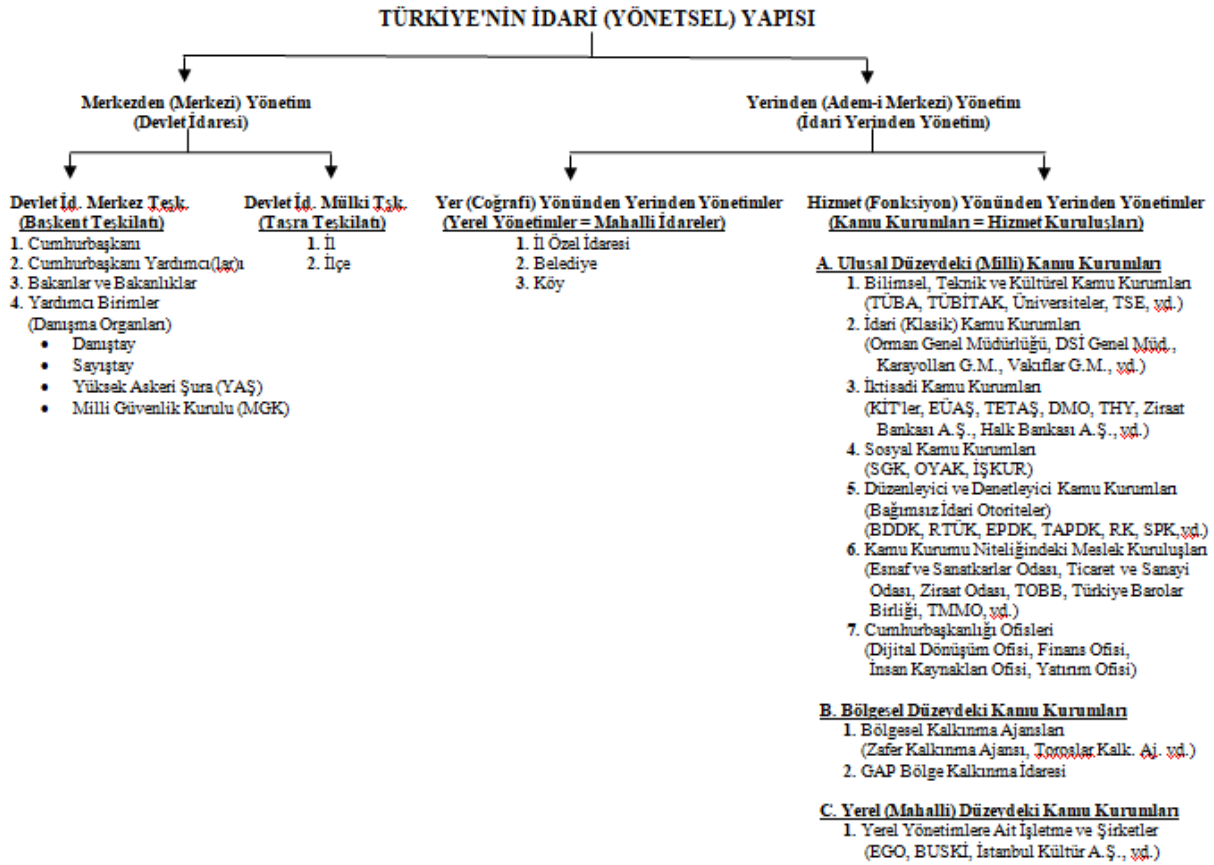
Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere insan vücudu kendi içinde ayrı ayrı dokulara, organlara, sistemlere, bölümlere ayrılmış olsa da hepsi bir bütünün parçalarıdır. Yani birbirinden

ayrılıp bağımsız hareket edemez, tek bir kişidir. Devlet idaresi de merkez (başkent) ve mülki (taşra) teşkilatları ile bir bütün olarak tek bir kamu tüzel kişiliğini oluştururlar.

1. DEVLET İDARESİNİN MÜLKİ (TAŞRA) TEŞKİLATININ TÜRLERİ

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve bu anayasa ile ilgili olarak yürürlüğe giren 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu devlet idaresinin hukuki zeminini inşa etmektedir. Ayrıca 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 442 sayılı Köy Kanunu ile Türkiye’de yerel yönetimler (yer – coğrafi açıdan yerinden yönetimler)¹ tesis edilmiştir. Bununla birlikte 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve diğer bazı kuruluş mevzuatı ile de kamu kurumlarının (hizmet – fonksiyon yönünden yerinden yönetimler) mevcut yapısı oluşturulmuştur. Tüm bu hukuki düzenlemeler Türkiye’nin yönetim yapısını inşa etmektedir.

Şekil 1. Türkiye'nin Yönetim Yapısı

1982 Anayasasında merkezi idare 126'ncı maddede düzenlenmiştir. Bu maddede ülkenin "illere" ayrılacağı ve yine illerin de kendi içerisinde diğer alt kademeli bölümlere ayrılacağı hükümlerine yer verilmiştir. İllerin ve diğer mülki taksimatların yapılmasında ilgili idari birimlerin "coğrafya durumlarının, ekonomik şartlarının ve kamu hizmetlerinin gereklerinin" esas alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca "birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatını kurulabilir", hükmü ile Türkiye'de "bölge düzeyinde" mülki teşkilat kurulabilmesi olanağı anayasa ile sağlanmıştır.

¹Akademik yazında yerel yönetimler içerisinde anlatılan mahalle birimleri belediyeler ile ilişkili olup, ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olmadığı için doğrudan yerel yönetimler arasında sayılmamıştır. Mahallelerin hukuki statüsü, Türk İdare Yapısındaki yeri, tarihsel gelişimi, vd. konuları hakkında detaylı bilgi almak için Bkz.: Yılmaz ve Mecek, 2019.

Tablo 1. T. C. Anayasasının 126. Maddesi

<p><i>C. İdarenin kuruluşu</i></p> <p><i>1. Merkezi idare</i></p> <p>Madde 126 – Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.</p> <p>İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.</p> <p>Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.</p>

Anayasa (md.126) hükmünden devletin mülki (taşra) teşkilatı ile çıkarılacak temel hükümler şunlardır;

- Türkiye mülki idare olarak "*illere*" ayrılmıştır. Dolayısıyla anayasada ismi belirtilen tek² idari birim il'dir. İllerin kendi içerisinde alt kademeli birimlere ayrılacağı belirtilmiştir. Ancak kaç tane alt birim olacağı ve isimlerinin ne olacağı hususunda bir bilgi verilmemiştir.
- Anayasa metninin son cümlesinde "*bu teşkilatın görev ve yetkileri "kanun" ile düzenlenir*", hükmüne yer verilmiştir. Bu hüküm metin içindeki yeri itibari ile son paragrafta ve "*bölge teşkilatının kurulabilmesi*" ile ilgili hükmün devamı niteliğinde tesis edilmiştir. Tüm paragrafları kapsayacak şekilde bir ifade de kullanılmamıştır. Ancak gerek anayasanın başka bir yerinde bu konuda bir hüküm bulunmaması ve gerekse kanunların anayasaya dayanmadan ama anayasa aykırı olmadan konu ve içerik olarak ilk elden düzenlenebilmesi nedeniyle mülki idarenin taşra teşkilatı ile ilgili hükümler (iller ve alt kademe birimlerinin kurulması, kaldırılması, sınırlarının tespit edilmesi, adlandırılması, görev - yetkilerinin belirlenmesi, organik yapısı, çalışma düzenleri, diğer idari birimler ile olan ilişkileri, vs.) kanuna bırakılmıştır. Dolayısı ile bu konuda yetki yasama organında yani TBMM'dedir. TBMM tarafından 1949 yılında yürürlüğe konulan 5442 sayılı **İl İdaresi Kanunu** halen uygulanmaya devam edilmektedir.
- İllerin ve diğer alt mülki teşkilatların düzenlenmesinde ilgili idari birimlerin "*coğrafya durumlarının, ekonomik şartlarının ve kamu hizmetleri gereklerinin*" dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. Ancak bu hükmün tamamen bir somut karşılığının olmadığı düşünülmektedir. Çünkü hem anayasada hem de il idaresi kanunu ya da başka bir hukuk normunda bu unsurların (coğrafi, ekonomik, vd.) alt/üst sınırları ve standartları belirtilmemiştir. Dolayısı mecliste sayısal çoğunluğu elinde bulunduran parti/partiler bu unsurları esas almadan da illerin kurulması, kaldırılması, sınırlarının değiştirilmesi, vd. konularda kanun değişikliklerine gidebilirler. Anayasa Mahkemesinin bu konuda açılacak olası bir iptal davasında ölçüt olarak değerlendirebileceği somut normlar mevcut değildir.
- İllerin idaresinin "*yetki genişliği*" ilkesine dayandığı hüküm altına alınmıştır.

Yetki Genişliği İlkesi/Yetisi: Kamu düzeninin sağlanması ve milli kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması amacıyla devlet idaresinin merkez (başkent) teşkilatına ait olan bazı yetkilerin,

² Her ne kadar anayasanın "Geçici madde 19/d" maddesinde "*ilçe*" kavramı lafız olarak yer alsın da idari birim olarak anayasada ayrıca ve açıkça düzenlenmesi söz konusu değildir (Mecek ve Atmaca, 2020:2070).

mevzuatta öngörülen durumların ortaya çıkması halinde ve yine mevzuatın öngördüğü sınırlar içerisinde, il sınırları içerisinde, merkez adına tek başına ve bağımsız bir şekilde (merkezden izin, emir, talimat vs. beklemeden) kullanılabilmesidir. Yetki genişliği sadece il teşkilatı düzeyinde tanınmıştır. Yani il dışındaki diğer mülki (taşra) birimlerde bu yetki kullanılamaz. Ayrıca bu yetki illere yani idari örgüte tanınmıştır. Doğrudan doğruya valilere tanınmamıştır. Bu yetki il adına il düzeyindeki en üst mülki idari amir tarafından (vali ya da görevi başında olmaması halinde vekiline) kullanılır.

- Maddenin son paragrafında yer alan "...birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatını kurulabilir", hükmü ile Türkiye'de il düzeyinden daha üst düzeyde yani "bölge düzeyinde" mülki (taşra) teşkilat kurulabileceği belirtilmiştir. Anayasa metninde geçen "kurulabilir" ifadesinden de anlaşılacağı üzere bu konuda yasama organına bir tasarruf yetkisi verilmiştir. Yani kurulması zorunlu değildir.
- Bölge mülki (taşra) teşkilatının kurulması ile ilgili maddenin devamında yer alan "...Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanun ile düzenlenir", hükmü gereğince bölge düzeyindeki bir mülki (taşra) teşkilat ancak "**kanun**" ile kurulabilir. Normlar hiyerarşisinde kanundan daha alt³ düzeydeki hukuk normları (tüzük, yönetmelik, diğer düzenleyici adsız işlemler) ile bölge mülki teşkilatı tesis edilemez. Çünkü anayasa bu konuda düzenleme yapılacak hukuk normunu (kanun) ayrıca ve açıkça belirtmiştir.
- Bölge düzeyinde mülki (taşra) teşkilatının kurulabilmesi için bir "**amaç**" öngörülmüştür. Anayasa metninde geçen "**Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla...**", hükmü gereğince kanunu ihdas edecek yasama organının (TBMM) bölge teşkilatı kurarken kamu hizmetlerinin hayata geçirilmesindeki verim ve uyumu esas alması gerekmektedir. Ancak bu ölçüt ile ilgili anayasa ve diğer hukuk normlarında bir standart, ölçüt, vs. belirtilmemiştir. Dolayısıyla ilgili amaç şartının uygulanması ve denetlenmesi olası değildir. Yani TBMM'nin bu konudaki tasarrufunun önünde herhangi bir somut ölçüt bulunmamaktadır.

5442 sayılı İl İdaresi kanununa (md.1) göre Türkiye merkezi idare kuruluşu bakımından yani devlet idaresinin mülki (taşra) teşkilatı açısından "**il**"lere, iller de "**ilçe**"lere ayrılmıştır. Kanun metninde "...ve ilçeler de **bucaklara bölünmüştür**", ibaresi yer almaktadır. Ancak fiili uygulaması çok sınırlı olan bucak teşkilatlanması öncelikli olarak 2012 yılında yürürlüğe konan 6360 sayılı kanun (md.1/6) ile büyükşehirlerde, sonrasında da 2014 yılında yürürlüğe konan 6552 kanun (md.129) ile tüm ülkede kaldırılmıştır.

Türkiye'de kanun ile il düzeyinden daha üst düzeyde yani "bölge düzeyinde" mülki (taşra) teşkilat kurulabileceği anayasada (md.126) belirtilmiştir. Ancak 5442 sayılı İl İdaresi Kanununda "bölge" düzeyinde bir mülki (taşra) teşkilata yer verilmemiştir. İstisnai olarak 1983 yılında çıkartılan 71 karar sayılı kanun hükmünde kararname (KHK) ile Türkiye'de bölge mülki teşkilatı tesis edilmiştir. Ancak ilgili kanun hükmünde kararname TBMM tarafından kabul edilen 3036

3 Anayasa'da açıkça "kanun" ibaresi belirtilmesine rağmen, doktrinde bazı istisnalar (suç ve cezalar; temel hak ve hürriyetler; kişinin hakları ve ödevleri; siyasi haklar ve ödevler) dışında kanun ile düzenlenmesi gerektiği belirtilen hususların kanuna eşdeğer diğer hukuk normları (kanun hükmünde kararname, cumhurbaşkanlığı kararnamesi) ile de düzenlenebileceği kabul edilir. Muhtelif Anayasa Mahkemesi kararları da bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir. Bu konuda yapılan tartışmalar hakkında daha detaylı bilgi almak için Bkz.: Gözler, 2009:1179-1184; Güneş, 1965; Sağlam, 1984:261-271.

sayılı kanun ile bir bütün olarak reddedilerek yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak iki resmi gazete yayın tarihi arasında (04.10.1983 - 28.07.1984) geçen sürede (yaklaşık 10 ay) ilgili hukuk normu yürürlükte kalmıştır.

Türkiye'de bölge düzeyinde mülki (taşra) teşkilat kurulmasının ikinci örneği 1987 yılında yürürlüğe konulan 285 karar sayılı KHK ile tesis edilmiştir. Kanun (md.1) ile Van, Hakkâri, Bingöl, Tunceli, Mardin, Diyarbakır, Siirt ve Elazığ illerini çevreleyen bir "**Olağanüstü Hal Bölge Valiliği**" kurulmuştur. Daha sonra bu illerin kapsamı genişletilerek 13 ile kadar arttırılmıştır. 1994 yılı itibariyle olağanüstü hal bölge valiliğinin yetki sahası azaltılmaya başlanılmış, bu kapsamdaki iller kademeli olarak azaltılmıştır. Uygulanma süresi 46 kez uzatılan ve toplamda 6 farklı⁴ bölge valisinin görev aldığı olağanüstü hal bölge valiliği uygulaması 30.11.2002 tarihinde Diyarbakır ve Şırnak'ın da olağanüstü hal kapsamından çıkarılmasıyla sona erdirilmiştir.

Akademik yazında Türkiye'de bakanlık ve bağlı kuruluşlarına ait bölge müdürlüklerinin devlet idaresinin mülki (taşra) teşkilatlarına örnek gösterilmesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu kapsamda ağırlıklı olarak Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, GAP Bölge Kalkınma İdaresi, Kalkınma Ajansları, vb. kurumların bölge teşkilatları örnek olarak gösterilir. Öncelikle bu kurumlar devlet tüzel kişiliğinden bağımsız, ayrı bir tüzel kişiliğe sahiptirler. Dolayısıyla devlet (merkezi) idaresinin hiyerarşisi altında yer almazlar. Bununla birlikte devlet tüzel kişiliği içerisinde yer alan ve görev sınırı birden fazla ili kapsayan yönetsel birimler de bulunmaktadır.

Bakanlık ve bağlı kuruluşların teşkilat yapısı içerisinde bulunan toplam 31 adet yönetsel birime ait bölge müdürlükleri 2002/3849 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (md.1) ile kademeli olarak kaldırılmıştır. Türkiye'de devlet idaresinin yeniden yapılandırıldığı 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine göre (md.502/1 sayılı cetvel) sadece Ulaştırma ve Alt Yapı Bakanlığına ait 13 adet bölge müdürlüğü vardır. Ancak bu bölge müdürlükleri bir mülki teşkilat değildir. Nasıl ki bazı bakanlıkları yurt dışı birimleri devlet idaresinin mülki teşkilatı arasında yer alamayacağı gibi bu yönetsel birimler (bölge müdürlükleri) de devlet idaresinin mülki teşkilatı içerisinde yer almaz. Bu nedenle de bu birimlerin başında da mülki idari amir bulunmaz. Buradan hareketle bölge müdürlüklerinin varlığı onların bir mülki idare birimi olduğu sonucunu doğurmaz.

Sonuç olarak Türkiye'de mevcut konjonktürde bölge düzeyinde bazı müdürlükler (bölge müdürlükleri, gelir idaresi başkanlıkları, vb.) bulunuyor olsa da mülki anlamda tesis edilmiş herhangi bir mülki (taşra) teşkilat bulunmamaktadır. Türkiye'de tesis edilen devlet idaresinin mülki (taşra) teşkilatları sadece "**il**" ve "**ilçe**"dir.

1.1.İl (Genel) Yönetimi

Türkiye'de il (vilayet) sisteminin temeli Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. İlk kez 8 Ekim 1864 tarihli Tuna Vilayet Nizamnamesi⁵ ile il yönetimi kurulmuştur. Bu nizamname ile Edirne eyaleti hariç tutularak bu coğrafyadaki Niş, Vidin ve Silistre eyaletleri birleştirilerek "**Tuna**

4 Sırasıyla; Hayri KOZAKÇIOĞLU, Necati ÇETİNKAYA, Ünal ERKAN, Necati BİLİCAN, Aydın ARSLAN ve Gökhan AYDINER.

5 Tam adı "**Tuna Vilâyeti Nâmyyla Bu Kerre Teşkil Olunan Da'irenin İdare-i Umumiyye ve Hususiyesine ve Ta'yin Olunacak Me'murların Suver-i İntihabiyeleriyle Veza'if-i Da'imesine Da'ir Nizamnamedir**" şeklinde olan bu nizamnamenin orijinal metni için Bkz.: Düstur, 1.Tertip, Cilt 1, s.517-554. Nizamname ile ilgili daha detaylı bilgi almak ve latin harfleri ile yazılmış tam metnini incelemek için Bkz.: Seyitdanlıoğlu, 1996:67-81.

Vilayeti (Vilâyet-i Tuna)" adı altında yeni bir il tesis edilmiştir. Bu nizamnameden hemen sonra 7 Kasım 1864 tarihinde yürürlüğe giren Vilayet Nizamnamesi⁶ ile de il (vilayet) teşkilatı ülke geneline yayılmıştır. 1864 yılından günümüze kadar da duyulan ihtiyaçlar doğrultusunda il yönetimi ile ilgili yasal değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

1864 Tuna Vilayet Nizamnamesi ile il yönetim sisteminde iki farklı yönetim birimi doğmuştur. Bunlardan birisi konumuz olan devlet idaresinin mülki (taşra) teşkilatı olan il idaresidir. Daha yalın bir ifade ile ilin genel idaresidir. İl idaresi diye kısaca ifade edilen "*il genel idaresi*"dir. Diğer taraftan 1864 yılında il genel idaresine bağlı olarak kurulan ve onun danışma meclisi konumunda olan ancak daha sonraki süreçlerde devlet tüzel kişiliğinden ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan il özel idaresidir. İl özel idaresi büyükşehir olan iller dışında⁷ tüm iller de kurulu olan bir yerel yönetim türüdür. Ülkemizde köy ile birlikte kırsal alan yönetimlerini oluştururlar. İl özel idaresi yerel yönetimlerin ele alınacağı konularda ayrıca ele alınmaktadır.

İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü (2020) verilerine göre Türkiye'de mevcut olan illerin 55 tanesi 1923 yılı öncesinden devrolunmuştur. 1935 yılında ülkede 6⁸ yeni il daha kurulmuştur. 1939 yılında Hatay, 1953 yılında Uşak, 1954 yılında 3⁹ yeni il ve 1957 yılında Kırşehir ilinin de kurulması ile Türkiye'de mevcut olan il sayısı 67'ye çıkmıştır. Bu sayı 1982 yılına kadar devam etmiştir. Özellikle 1970-1981 yılları arasında mülki teşkilatta ilin yanı sıra yeni bir ilçe dahi kurulmamıştır. 1989 yılında 4¹⁰ il, 1990 yılında 2¹¹ il daha kurulmuştur. 1991-1999 yılları arasında 8¹² yeni ilin daha tesis edilmesi ile Türkiye'de toplam il sayısı 81 olmuştur. 03.12.1999 tarihi itibari ile (584 sayılı KHK) son kurulan il, Düzce'dir. 2000'li yıllarda Türkiye'de yeni bir il kurulmamıştır. Çünkü Türkiye'de bir il teşkilatının kurulması bir takım yasal kural ve kaideler çerçevesinde gerçekleşmektedir.

İl yönetimi, sahip oldukları yetki ve coğrafi alan bakımından devlet (merkezi) idaresinin en üst düzeydeki mülki (taşra) teşkilatıdır. İl yönetiminin kurulması, kaldırılması, sınırlarının tespiti, ad verilmesi, çalışma düzeni, vd. hususları 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile düzenlenmiştir. İl'in kurulması, kaldırılması, ad verilmesi, yönetim merkezlerinin ve sınırlarının belirlenmesi ya da değiştirilmesi kanun ile olur (md.2/A). İl merkezi yapılan coğrafi birimin adı il adı olarak belirlenir. Bununla birlikte bu yönetsel alanın coğrafi ya da tarihi bir şanı (adı) var ise bu ad da verilebilir (md.2/E). Görev ve yetki sahası ilin fiziki sınırınıdır.

İl'in kurulması ve kaldırılmasının kanun ile yapılması her bir il için ayrı ayrıdır. Yani yeni bir il kurulması, il sınırlarının değiştirilmesi, isminin değiştirilmesi, başka bir ile bağlanması, vd. hususlar TBMM tarafından yapılacak kanun ile olmaktadır. Ancak Türkiye'deki tüm illerin kaldırılarak yeni bir yönetsel birim oluşturulması kanun ile gerçekleştirilemez. Çünkü iller anayasal

6 Nizamnamenin orijinal metni için Bkz.: Düstur, 1.Tertip, Cilt 1, ss.608-624. Nizamname ile ilgili daha detaylı bilgi almak ve latin harfleri ile yazılmış tam metnini incelemek için Bkz.: Tural, 2004:93-123.

7 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı kanun ile büyükşehir belediyesi kurulu olan illerde il özel idareleri kaldırılmıştır (md.1/5). 2020 yılı itibari ile Türkiye'de mevcut olan 81 ilin 30'unda büyükşehir belediyesi vardır. Dolayısıyla da 51 adet il özel idaresi mevcuttur. Mevcut mevzuat doğrultusunda illerin büyüyüp nüfusunun artması ile büyükşehir olan il sayısının artarken, il özel idarelerinin de sayısı mevcut şartlarda zamanla aynı oranda azalacaktır.

8 Artvin, Bingöl, Bitlis, Hakkari, Rize, Tunceli illeri.

9 Adıyaman, Nevşehir, Sakarya illeri.

10 Kırıkkale, Karaman, Bayburt ve Aksaray illeridir.

11 Şırnak ve Batman illeridir.

12 Ardahan, Bartın Düzce, Iğdır, Karabük, Kilis, Osmaniye ve Yalova illeridir.

(md.126) birimlerdir. Gözler'in (2009:334) de belirttiği gibi il genel idaresinin tüm ülkedeki varlığına kanun ile son vermek anayasaya aykırıdır.

İlin yönetilmesi "*yetki genişliği*" esasına dayanır (md.3). il içerisinde alt mülki teşkilat(lar) kurulabilir. 5445 sayılı yasanın güncel halinde illerin alt yönetsel teşkilatı olarak sadece "*ilçe*" bulunmaktadır. Hatırlanacağı üzere 2014 yılı itibariyle bucakların hukuki varlığı sona erdirilmiştir. İl yönetimi; "vali", "il idare şube başkanları (il müdürleri)" ve "il idare kurulu"ndan oluşmaktadır.

1.1.1. Vali

İl Yönetiminin mülki amiri olan valinin hukuki statüsü, görev süresi, göreve atanma şekli ve şartları ile görev ve yetkileri bu başlık altında ayrı ayrı ele alınacaktır.

1.1.1.1.Hukuki Statüsü

5442 sayılı yasaya (md.4) göre Vali, il idaresinin başı (*mülki amiri*) ve mercii (*başvurulacak ve müracaat edilebilecek en üst makam*) konumundadır. Vali, il düzeyinde Cumhurbaşkanının temsilcisi¹³ ve yürütme ile ilgili idari vasıtasıdır (md.9). Valiler, görevleri ile ilgili olarak doğrudan Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Bununla birlikte bakanlar ve cumhurbaşkanı yardımcıları kendi görev alanlarına giren işleri ile ilgili olarak valilere re'sen (*kendiliğinden, kimseyi aracı kılmadan, doğrudan doğruya*) emir ve talimat verebilir (md.9/A). Mevcut mevzuat hükümleri gereğince;

- Vali devlet tüzel kişiliğinin mülki (taşra) idaredeki temsilcisidir. Dolayısıyla başta devlet tüzel kişiliğinin temsilcisi ve en üst amiri olan Cumhurbaşkanının ve Cumhurbaşkanlığı hiyerarşisi içinde bulunan ve icrai yetkilere sahip cumhurbaşkanı yardımcıları ile bakanların da ildeki temsilcisidir.
- Valiler ilin genel idaresinden dolayı Cumhurbaşkanına karşı sorumludurlar. Valilerin bu sorumluluğu görevleri ile ilgili konularda kademeli olarak cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar için de geçerlidir.
- Valiler, görevleri ile ilgili konularda ilgili bakanlıklar ile cumhurbaşkanlığını aracı kılmadan muhabere edebilir (resmi yazışma ve iletişim) ve doğrudan emir-talimat alabilir.
- Valiler devlet idaresinin il düzeyindeki idari yürütme vasıtasıdır. Başka bir ifade ile cumhurbaşkanlığı hiyerarşisinde bulunan tüm bakanlık, başkanlık, genel müdürlük, vd. idari birimlerin taşra teşkilatlarının sevk ve idaresinden sorumludur.
- Cumhurbaşkanının ve görevleri ile ilgili konularda cumhurbaşkanı yardımcıları ile bakanların valiler üzerinde hiyerarşik denetim yetkisi bulunmaktadır. Aynı şekilde valiler de

¹³ Kanun metninin eski hali; "*valiler ilde, devletin ve hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her bakanın mümessili (temsilcisi) ve bunların idari ve siyasi yürütme vasıtasıdır*", şeklinde idi. Bütün hükümleri ile 9 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren "*Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*" ile başbakanlık ve bakanlar kurulu sona erdirilmiştir. Dolayısıyla eski sistemde devleti hükümet eden siyasi kanat (başbakan ve bakanlar kurulu) ortadan kaldırılmış ve bu kanata ait görev ve yetkiler daha önce devletin siyasal sorumluluğu bulunmayan cumhurbaşkanına devredilmiştir. Dolayısıyla cumhurbaşkanı hem devletin hem de hükümetin başı olmuştur. Yürütme organı içerisindeki idari sorumlu - siyasi sorumlu ayrışması da sona ermiştir. Valiler ile ilgili temsil yetkisinin yeni halinde "*devlet-hükümet*" ve "*idari-siyasi*" ayrımı yapılmamasının temel nedeni bu durumdur.

ilgili bakanlıkların taşra il müdürlükleri üzerinde bir hiyerarşik denetim yetkisi¹⁴ bulunmaktadır.

- Yeni hükümet sisteminin gereği olarak valilerin sorumlulukları idari ve siyasi olarak ayrılmamaktadır. Genel bir sorumluluk haizdir.

Valinin tespit ve tayin ettiği işlerde valiye yardımcılık etmek ile valinin görevi başında bulunmadığı zamanlarda vali vekilliğini icra etmek üzere vali yardımcılarını (muavinleri)¹⁵ bulunur. Vali yardımcılarını, valinin yazı işlerinin düzenlenmesinden de sorumludur (md.5). Bir ilde bulunabilecek vali yardımcısı sayısı 86/10782 karar sayılı "*Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yerdeğiştirme Yönetmeliği*" ile (EK-VII) belirlenmiştir. 2020 yılı itibariyle yönetmelikte belirtilen en çok vali yardımcılığı kadrosu İstanbul (23 adet) ilinde, en az vali yardımcılığı kadrosu ise Gümüşhane ve Ardahan (2'sher adet) illerinde ihdas olunmuştur. Vali yardımcılığı görevi "*kaymakamlık*" ve "*hukuk işleri müdürlüğü*" ile "*eşdeğer görev*" sayılmıştır (86/10782 s. Yön. md.3/K). Bu nedenle vali yardımcılarını kamu görevleri esnasında kaymakamlık görevine ya da hukuk işleri müdürlüğü görevine de atanabilirler.

1.1.1.2. Atanması ve Görev Süresi

Üst kademe kamu yöneticilerin atama usulleri 3 sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenmiştir. İlgili üst düzey kamu yöneticiler üç ayrı grupta tasnif edilmiştir. Valiler, ilgili kararnamenin ekinde bulunan "*1 sayılı cetvelde*" yer almaktadır. Yönetmelik hükmü (md.2/2) gereğince 1 sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere cumhurbaşkanı kararı ile atama yapılır. Başka bir ifade ile valiler doğrudan doğruya¹⁶ cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.

Valilerin de içerisinde bulunduğu 1 sayılı cetvelde yer alan tüm üst kademe kamu yöneticilerinin atanabilmesi için bazı şartlar aranmaktadır (md.3). Ancak ilgili kararnamede (md.3/4), 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 59'uncu maddesine göre atanarlarda birinci fıkranın a bendi¹⁷ dışındaki diğer madde hükümlerinin¹⁸ uygulanmayacağı belirtilmiştir. Valilik görevi 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükmü (md.59) gereğince "*istisnai memurluk*" olarak kabul edilmektedir. İstisnai devlet memurlarının atanmasında 657 sayılı yasanın 48'inci maddede belirtilen şartlar aranmaktadır (md.60). Dolayısıyla valilerin atanmasında hem 657 sayılı yasa (md.60) hükmü, hem de 3 sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükmü (md.3/1-a ve 3/4) aynı şartları (657 s. kanun md.48) aranmaktadır. Yasa hükmünde belirtilen genel şartlar şunlardır;

14 Kanun (md.4) hükmü gereğince hâkim ve savcılar ile askeri birlikler, askeri fabrikalar, askeri müesseseler, askerlik şube ve daireleri valinin hiyerarşik denetimi dışında bırakılmıştır. Daha yalın bir ifade ile sayılan bu kişi ve idari birimler valinin il yönetim ve denetimi dışındadır.

15 Vali yardımcılarını "istisnai memurluk" kapsamına girmeyen, meslek memurlarıdır. Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yerdeğiştirme Yönetmeliği (md.19) gereğince vali yardımcısı olarak atanabilmek için 6'ncı sınıf ilçe hizmeti (kaymakamlık) yapmış olmak şarttır. Vali yardımcısı olarak atanan kişilerin yönetmelik ile belirlenen 5'inci coğrafi bölgede en az iki yıl vali yardımcılığı yapma mükellefiyeti vardır.

16 9 Temmuz 2018 öncesindeki eski sistemde ise valiler, sırasıyla içişleri bakanının önerisi, bakanlar kurulunun kararı ve cumhurbaşkanının onayı ile atanmaktaydı (5442 s. kanun mülga 6.md.). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde ise vali atanması için herhangi bir "öneri" ya da "karar" aşaması bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanı herhangi bir merciin öneri ve kararını almadan doğrudan doğruya tek başına bu yetkisini kullanmaktadır.

17 İlgili madde bendi: "*a) 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesinde sayılan genel şartları taşımak*".

18 b) En az dört yıllık yükseköğrenim mezunu olmak.

c) Kamuda ve/veya sosyal güvenlik kurumlarına tabi olmak kaydıyla uluslararası kuruluşlar ile özel sektörde veya serbest olarak en az beş yıl çalışmış olmak.

- Türk vatandaşı olmak.
- Kanunda (md.40) belirtilen yaş şartını¹⁹ (18 yaşını tamamlama) taşımak.
- Kanunda (md.41) belirtilen eğitim şartını (genel olarak ortaokul) taşımak. Vali ve diğer istisnai memurların atanmasında "yükseköğrenim mezunu olma" şartı²⁰ aranmamaktadır.
- Kamu haklarından yasaklı (mahrum) olmamak.
- Kasten işlenen bir suç sebebi ile bir yıl ya da üzeri süreli hapis cezasına mahkum olmamak.
- Affa uğramış olsalar bile bazı özel nitelikli suçlardan (*Anayasal düzene ve anayasal düzenin işleyişine karşı işlenmiş suçlar, devletin güvenliğine karşı işlenmiş suçlar, irtikâp, zimmet, hırsızlık, rüşvet, sahtecilik, dolandırıcılık, hileli iflas, güveni kötüye kullanma, edimin ifasına fesat karıştırma, ihaleye fesat karıştırma, kaçakçılık veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama*) mahkum olmamak.
- Askerlik hizmeti ile ilgisi bulunmamak. Daha geniş bir ifade ile askerlik hizmetinden muaf olmak, askerlik çağına gelmemiş olmak, askerlik hizmetinin yapılmış olması, askerlik hizmetinin ertelenmiş (tecil) olması ya da yedek sınıfa geçirilmiş olmak durumlarından herhangi birisi taşımak.
- Görevini devamlı olarak yapmasına engel olacak nitelikte akıl hastalığı bulunmamak.

3 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kamu görevlilerinin, dolayısı ile bu cetvelde yer alan valinin görev süresi, atandığı tarihte görevde bulunan Cumhurbaşkanının görev süresini geçemez. Cumhurbaşkanının görevi sona erdiğinde, valinin görevi de kendiliğinden sona erer. Ancak vali, yerine yeni bir vali atanıncaya kadar mevcut görevine devam eder. Görev süresi sona eren bir vali, yeniden valilik görevine atanabilir. Vali, görev süreleri sona ermeden de Cumhurbaşkanı tarafından görevinden alınabilir (md.4). Valilik görevine atananların, atandıkları derecelerde geçirmiş oldukları süreler, kademe ilerlemesinde değerlendirilir. Ancak bu durum kazanılmış hak olarak sayılmaz (657 s. Kanun md.61).

Valilerin görev sürelerinin sona ermesi ya da görevden alınmaları durumunda başka bir kamu görevine atanıp atanamama durumu 3 sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesinde (md.6)

19 İlgili maddenin devamında belirtilen 15 yaşını doldurmak kaydı ile kazai rüşte (*mahkeme kararı ile reşit olma*) sahip olan kimselerin devlet memurluğuna atanmaları "*bir meslek ya da sanat okulunu bitiren*" ve bu alanda istihdam olunacak kişiler ile ilgilidir. Valilik ile ilgili bir hüküm değildir.

20 Akademik yazında valinin atama için sahip olması gereken asgari eğitim şartı ile ilgili olarak 2018/ Temmuz dönemi öncesinde farklı görüşler öne sürülmüştür. Bazı yazarlar hukuken "*ilkokul mezunu*" olan herkesin vali olarak atanabileceğini ifade etmişlerdir [*Örnek olarak; Özyörük, 1977:203; Duran, 1982:134; Derdiman, 2015:256*]. Bazı yazarlar da vali olarak atanabilmek için en az "*ortaokul mezunu*" olunması gerektiğini savunmuşlardır [*Örnek olarak; Günay, 2013:460*]. Bazı yazarlar ise 1700 sayılı Dahiliye Memurları kanununa (md.2/B) atıf yaparak vali olarak atanma eğitim şartının "*lisans mezunu- SBF, İİBF, hukuk ve dengi*" olduğunu belirtmişlerdir [*Yıldırım, 1999:109; Gözler, 2009:335-337; Yıldırım, 2012:65; Parlak ve Sobacı, 2012:95; Bilgiç, 2013:135*]. Gerek 1700 sayılı yasanın 2/B maddesinin 2018/ Temmuz döneminde yürürlükten kaldırılması ve gerekse de aynı dönemde yürürlüğe giren 3 sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesinin 657 sayılı yasa ile uyumlu halde olması bu konudaki tartışmaları ortadan kaldırmıştır. 2020 yılı itibariyle mevcut mevzuat doğrultusunda 657 sayılı yasada (md.41) belirtilen asgari eğitim (ortaokul mezunu olma) şartı vali olarak atama yapılması için yeterlidir. Aynı maddenin devamında belirtilen "*Ortaokul mezunlarından istekli bulunmadığı takdirde ilkokulu bitirenlerin de alınması caizdir*", hükmü valiler için uygulanamaz. Çünkü valilik istek (talep) ile elde edilen bir görev değildir. Ayrıca temel eğitim süresinin de 12 yıl olduğu bir Türkiye'de en az ortaokul mezunu olan vali adaylarının bulunamaması diye bir durum pek olası görünmemektedir.

düzenlenmiştir. Valilerin görevlerine atanmadan önceki durumlarına göre iki farklı ihtimal söz konusudur (md.6/1, 6/2);

- Kamu görevlisi olmamasına rağmen, üst kademe kamu yöneticisi (vali, vd.) görevine atanan kişilerin görev süresinin sona ermesi ya da görevden alınmaları halinde kazanılmış bir özlük hakları (kadro, görev, pozisyon) bulunmamaktadır. Daha yalın bir ifade ile valilik yapmaları dolayısıyla başka bir devlet memurluğuna geçiş yapma hakları yoktur. Ancak bu durumda olan kişilere tazminat ödenmesi söz konusu olabilmektedir. Valilik görevi sona eren kimselere (memurluktan valiliğe atananlar hariç) tazminat ödenip ödenmemesi, tazminat ödenmesi durumunda tazminat miktarının tespit edilmesi ve bu işlemlere esas diğer usul ve esaslar Cumhurbaşkanınca belirlenir.
- Kamu görevlisi iken üst kademe kamu yöneticisi (vali, vd.) olarak atanan kişilerin görevleri sona ermesi (görev süresinin dolması ya da görevden alınması) durumunda, cumhurbaşkanı tarafından atama öncesinde buldukları veya öğrenim durumları itibarıyla kazanmış oldukları unvanlara ilişkin kadro veya pozisyonlara atamaları yapılır. Bu kişiler cumhurbaşkanı tarafından 657 sayılı kanunda (md.36/A-11) sayılan uzman veya denetim elemanı kadrolarına ya da bunlara denk sayılan pozisyonlara da atanabilirler. Son alternatif olarak yine cumhurbaşkanı tarafından araştırmacı ya da cumhurbaşkanınca uygun görülecek başka bir pozisyon ve kadroya ataması yapılabilir. Atama yapıncaya kadar bu kişilerin (valilik görevi son bulanlar) görev, kadro ve pozisyona ilişkin olarak almakta oldukları her türlü ödemeler, görev yaptıkları idare tarafından yapılır. Bu kapsamda yer alan kişiler için durumlarına uygun boş kadro, görev ve pozisyonun bulunmaması hâlinde, bu kişiler (valilik görevi son bulanlar) başkaca bir işlem yapmaya gerek olmaksızın, kendileri için kurumların kadro veya pozisyon cetvellerinin ilgili bölümlerine kadro ve pozisyonları eklenmiş sayılır.

1.1.1.3. Görev ve Yetkileri

Valilerin görev ve yetkileri sistematik olarak 5442 sayılı kanunun 9-26 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Ancak ilgili kanunun diğer maddelerinde de valinin bazı görev ve yetkilerine yer verilmektedir. Yine 5442 sayılı kanun dışındaki muhtelif mevzuat hükümleri ile valiye bazı görev ve yetkiler verilmiştir. 5442 sayılı kanun ile valiye tanınan görev ve yetkiler şunlardır;

- Vali, il düzeyinde cumhurbaşkanının yürütme vasıtası ve temsilcisidir. Valiler, il idaresi hususunda doğrudan Cumhurbaşkanına karşı sorumludur.
- Valilikler il işleri ile ilgili olarak Bakanlık ya da tüzel kişiliği bulunan genel müdürlüklerle (kamu kurumlarıyla) doğrudan doğruya yazışma yetkileri bulunurlar.
- Vali, yürürlükteki mevzuat normlarını (kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, vd.) ilan etme, bu normların uygulanmasını sağlama, bu hususta verilen emir ve talimatları yürütmekle görevlidir.
- Vali, İl idaresi ile ilgili işlerin yürütülmesi için gereken tedbirleri almaya yetkilidir.

- Vali, hukuk normlarının (kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, vd.) verdiği yetkiyi kullanmak ve yüklediği ödevleri yerine getirmek amacıyla genel emir çıkarma ve bu emirleri ilan etme yetkisine sahiptir.
- Vali, il idaresi ile ilgili olarak adli ve askeri birimler dışında kalan devlet tüzel kişiliği altındaki tüm idari birimler ile yerel yönetimler (belediye, il özel idaresi, köy), özel işyerleri ve bunlara bağlı tüm organik birimleri teftiş etme (denetleme) yetkisine sahiptir. Mevcut denetim görev ve yetkisini Bakanlık müfettişleri, genel müdürlük müfettişleri ve/veya bu idari birimlerin amir ve memurları ile de gerçekleştirebilir.
- Vali, tüm yönleri ile İlin genel idaresini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur.
- Vali, devlet idaresinin merkez teşkilatı içerisinde yer alan birimlerin, il düzeyinde idari birimi ya da görevli memuru bulunmaması durumunda, bu yönetsel birimin gerçekleştirilmesi gereken işlerin yürütülmesini, yakın ilgisi bulunan her hangi bir taşra biriminden veya bu birimlerin başkanından isteyebilir. Vali tarafından bu kapsamda tevdi edilen iş ve işlemlerin ilgili birim ve amirlerce yapılması zorunludur.
- Vali, il sınırları içerisindeki kamu birimlerinde istihdam edilen uzman ya da fen kollarındaki memur ve işçilerden asli görevlerini aksatmamak şartıyla ilin genel ve mahalli hizmetlerine ilişkin işleri yerine getirmelerini isteyebilir.
- Vali, kamu gelirlerinin düzenli bir şekilde tahakkuk ve tahsil edilmesi ile gelir kaynaklarının artırılması amacıyla ihtiyaç duyulan tedbirleri alır ve uygular. Gerekirse bu amaçla ilgili genel müdürlükler ve Bakanlıklara tekliflerde bulunur.
- Vali, merkezi idarenin (devlet), yerel yönetimlerin (belediye, il özel idaresi köy) ve diğer kamu tüzel kişilerinin sahip olduğu genel ve özel nitelikteki mülklerini yangın, sel baskını, vb. tehlikelere karşı korunmasını, iyi (kullanıma hazır, faal) halde muhafaza edilmesini ve yönetilmesini, bu kapsamda ihtiyaç duyulacak tedbirlerin uygulanmasını ilgililerinden ister ve denetler.
- Vali, mülki idare merkezleri olan il, ilçe ve bucak merkezleri ile çevrelerinde görev yapan tüm devlet dairelerini kullanılan mülkün kiralık olup olmamasına bakmaksızın hazine menfaatleri ve mahallin hizmet şartlarına en uygun şekilde bir veya birkaç binada toplamak üzere ihtiyaç duyulan tedbirleri aldırır ve uygulanmasını denetler.
- Vali, Cumhuriyet Bayramı kapsamında il sınırları içerisinde yapılacak olan resmi törenlere başkanlık eder ve kapsamda yapılacak tebrikleri kabul eder.
- Vali, il sınırları içerisinde bulunan ceza ve tevkif evlerini muhafaza etme ve Cumhuriyet savcısı ile birlikte tutuklu ve hükümlü kimselerin buralardaki sağlık şartlarını gözetim ve denetimi altında bulundurur.
- Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel nitelikteki tüm kolluk kuvvetleri ile teşkilatının amiridir. Vali, bu kapsamda suç işlenmesini önlemek, kamu düzen,ni ve güvenini korumak

için ihtiyaç duyulan tedbirleri alır. Bu amaçla devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder.

- Vali, il sınırları kapsamında sınır ve kıyı emniyetinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm işleri, yürürlükteki mevzuat hükümlere göre gerçekleştirir ve idare eder.
- İl sınırları dahilinde kişi dokunulmazlığının, kamu esenliğinin, tasarrufa ilişkin emniyetin, huzur ve güvenliğin sağlanması ile bu kapsamda önleyici kolluk yetkisi valinin görevlerindedir. Vali, bu kapsamda ihtiyaç duyulan tedbir ve kararları alır.
- Kamu düzeni ve/veya kamu güvenliğinin gündelik yaşamı durduracak ya da kesintiye uğratabilecek şekilde bozulması veya bu konuda olası ciddi belirtilerin ortaya çıkması halinde vali, 15 günü geçmemek üzere il sınırları içerisinde belirli yerlere girişi ve çıkışı şüpheli kişiler için sınırlandırabilir. Bu kapsamda belirli yer ve/veya saatlerde kişilerin toplanmaları ve dolaşmaları ile araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir. Ayrıca ruhsatlı olsa bile her türlü silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir.
- Vali, il sınırları içerisinde polis ve jandarma ile gümrük muhafaza ve diğer özel kolluk kuvvetlerinin üst ve astlarının görev yerlerini sürekli ya da geçici olarak değiştirebilir. Bu durumda İçişleri Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığına bilgi verir.
- Valiler, ilde ortaya çıkan olayları emri altındaki kolluk kuvvetleri ile önleyemedikleri ya da çıkabilecek olası olayları emri altındaki kolluk kuvvetleri ile önlenmesini mümkün görmedikleri durumlarda, İçişleri Bakanlığına başvurarak diğer illerin kolluk kuvvetlerinden ve gerekirse en yakın askeri (kara, deniz, hava) birlik komutanlığından (Kara Kuvvetleri Komutanlığının sınır birlikleri dâhil) mümkün olan en hızlı vasıtalar ile başvuruda bulunarak yardım isterler.
- Merkezi idareye (devlet) ve yerel yönetimlere (belediye, il özel idaresi, köy) ya da bunlara bağlı bulunan veya bunların gözetim ve denetimi altında işletme, müessese ve idari teşkilat ile diğer bütün gerçek ve tüzel kişiler tarafından işletilen sınai, mali, iktisadi ve ticari işletmeler, depolar ve ambarlar ile uzman, fen adamı, teknisyen, işçi gibi personel istihdam eden idari birimler iş hayatının düzenlenmesi, Devlet ve memleket güvenliği açısından valinin denetim ve gözetimi altındadırlar. Valiler, buralarda istihdam edilen çalışanların ve diğer kişilerin kimlikleri ve nitelikleri hakkında ilgililerinden bilgi isteyebilirler.
- Valiler, il halkının askerlik hizmetleri ile ilgili şikayet ve başvurularını kabul ederler.
- Vali, ihtiyaç halinde suç faillerinin bulunması için kolluk memur ve amirlerine emir ve talimat verir.
- Vali, kişilerin can ve mal emniyetini sağlamak, kamu düzeni ve güvenliğini tesis etmek amacıyla aldığı karar ve tedbirlerin uygulanması için adli ve askeri kuruluşlar dışında, yerel yönetimler dâhil tüm kamu kurum ve idarelerinin ambulans, itfaiye, iş makinesi ve çekici ile tedbirlerin gerekli kıldığı diğer araç ve gereçlerinden yararlanabilir, personeline görev ve talimat verebilir.

- Vali, kişilerin can ve mal emniyetinin sağlanması, suç işlenmesinin önlenmesi, kamu düzeni ve güvenliğinin tesis edilmesi ile trafik kontrolü ve güvenliğinin sağlanması amacıyla karayolları, meydan, park, cadde ve sokak gibi kamuya açık yerlerde kurulacak sistemlerin yerlerinin tespiti, kurulumu ve altyapı faaliyetlerini koordine eder.
- Valiler, devletlerarası hukuk hükümleri ile seyahat, ikamet, seyrisefain, konsolosluk ve ticaret sözleşmelerine göre yabancıların hukuki durumları ile hava, kara ve deniz ticaretlerini ilgilendiren işlerde konsolosluklarla haberleşir, bunların başvuru ve ziyaretlerini kabul ederler.
- Vali, (adli ve askeri daireler hariç) tüzel kişiliği bulunan genel müdürlükler (kamu kurumları) ve Bakanlıkların il teşkilatında çalışan tüm memur ve işçilerin en büyük amiridir. Vali bu sıfatı nedeni ile işçi ve memurların çalışmalarına nezaret eder. Yönetsel yapının faaliyetlerini denetler. Devlet Memurları Kanunundaki usulüne göre gerekirse ilgili personelin savunmasını aldıktan sonra hakkında disiplin cezası vererek uygular.
- İl düzeyinde görev yapan ve merkezi atama ile göreve gelen memurlarının yıllık izinleri valiliğin resmi yazı ile bildirimini üzerine kadrolarının buldukları genel müdürlük veya Bakanlık tarafından verilir. Acil durumlarda ilgili memurlara valiler tarafından 15 güne kadar izin verilir. Bu durum ilgili makamlara bildirilir.
- Valiler, idareleri ve denetimleri altında bulunan idari birimlerin aldığı karar ve gerçekleştirdikleri uygulamalar ile ilgili şikayette bulunanların başvurularını inceler, bu kapsamda memurun haksız ya da hukuka aykırı bir işlemini tespit ederse hakkında kanuni işlem yapar.
- Valiler, birkaç il'i kapsayan görevlerin kendi illerindeki iş ve işlerini gözetim ve denetiminden sorumludurlar.
- Valiler, yaptıkları denetimler esnasında görevlerine devam etmelerinde sakınca gördükleri tüm memur ve işçileri görevlerinden el çektirebilirler (açığa alabilir) ve kamu hizmetinin aksamaması için gerekli tedbirleri aldırırlar. Bu bağlamda ilgili kararı gerekçesi ile birlikte ait olduğu makama derhal bildirirler.
- Valiler, il sınırları içerisinde teftiş ve denetim sorumluluğu kapsamında olmayan tüm resmi daire ve işletmelerde gerçekleştiğini öğrendikleri yolsuzlukları ilgili makamlara bildirirler. Bildirimde bulunulan yetkili makamlar gerekli incelemeyi yaparak hukukun gereğini yerine getirirler. Yapılan inceleme ve işlemlerin sonucu hakkında valiye bilgi verirler.
- Valiler, vali yardımcılarının, il idare şube başkanlarının, il muhakemat müdürlerinin, kaymakamların, özel ve genel kolluk amirlerinin birinci derecede, diğer memurların ise ikinci derecede sicil amiridirler.
- Valiler, gerektiği durumlarda il atamalı kamu görevlilerine takdirname verirler. Merkezi atama ile görevlerini yerine getiren kamu görevlileri hakkındaki tecziye ve takdir işlemlerini ilgili makamlara bildirirler.

- İl içerisinde yer alan İl idare şube başkanları kendi birimleri ile ilgili işlerin gerçekleştirilmesinden ve kendilerine bağlı memur ve işçilerin mevzuat (kanun, cumhurbaşkanlığı kararnamesi, vd.) hükümleri kapsamındaki görev ve yükümlülüklerini hızlı ve düzenli bir şekilde yapılmasından valiye karşı sorumludurlar.
- Kaymakamlar ve İl idare şube başkanları mevzuat (kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, vd.) hükümlerinin ve Cumhurbaşkanı tarafından alınan karar ve tedbirlerin uygulanması esnasında ihtiyaç duydukları usul ve esasları valiye sorarlar. Vali, konuyla ilgili şube başkanıyla görüşüp konuyu inceledikten sonra bir sonuca ulaşamadığı takdirde konu ile ilgili üst mercilerden sorar. Konu ile ilgili alınan cevaba göre gereği yapılır.
- Kaymakamlar ve İl idare şube başkanları vali tarafından re'sen verilen emir ve talimatların yürürlükteki hukuk normlarına (kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, vd.) ve Cumhurbaşkanıca alınan tedbir ve kararlara uygun olmadığını düşünürlerse durumu valiye yazılı olarak iletirler. Vali, verilen emir ve talimatın yürürlükteki mevzuat hükümlerine uygun olduğunu yazılı olarak belirterek ilgili emir ve talimat konusunda ısrar (tekrar) ederse (bu hususta ilgili üst mercie de bilgi vererek), bu emir ve talimat uygulanır. Üst merciden cevap alınıncaya kadar yapılan uygulamadan kaynaklı sorumluluk valiye aittir.
- Vali, il düzeyinde kamu teşkilatının uyumlu bir şekilde çalışması, idari birliğin sağlanması, işlerin gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi için ihtiyaç duyulan tedbirlerin alınmasını görüşmek ve karara bağlamak amacıyla yılda dört defadan az olmamak üzere, lüzum gördüğü zamanlarda il idare şube başkanlarını kurul halinde toplar. Toplantıda alınan kararların hayata geçirilmesi tüm idare şubeleri için zorunludur. Valiler, ilin yönetim, bayındırlık (iskân), ekonomi, kültür, sosyal yardım ve sağlık işleriyle ilgili kamu hizmetlerinin koordineli bir şekilde yürütülmesi için alınması ve uygulanması gereken en uygun tedbirleri görüşmek üzere yılda bir kez kaymakamları toplantıya çağırır. Toplantıda karara bağlanan işler öncelik ve önemine göre eldeki imkânlar ölçüsünde sıralanarak programlanır, ilçeye düşen görevler ayrılır ve bir önceki yıllık programın sonuçları gözden geçirilir.
- Valiler, her yıl uygun gördükleri zamanlarda il içerisindeki tüm ilçe, bucak ve programa alınan köyler ile il içerisindeki kamu birimlerini denetler ve teftiş ederler. Bu kapsamda halkın ihtiyaç ve taleplerini yerinde inceleyerek gereğini yaparlar. İlin ekonomik, mali, idari, sosyal, kültürel ve sağlık durumu ile Cumhurbaşkanıca alınan tedbir ve kararların sonuçları ve bunların halk üzerindeki etkileri hakkında yıl sonunda ya da uygun gördükleri diğer zamanlarda cumhurbaşkanlığına ve ilgili bakanlıklara bilgi (rapor) verirler.

Valinin sahip olduğu görev ve yetkiler biraz geniş kapsamlı ve metin olarak da uzundur. Bu görev ve yetkilerin tür olarak daha iyi anlaşılabilmesi açısından gruplandırılmasında yarar vardır. Bu düşünceden hareketle valinin sahip olduğu görev ve yetkileri 10 (on) grupta inceleyebiliriz. Bu görev ve yetkiler şunlardır;

Temsil Yetkisi; Vali, il idaresinin başı ve merciidir. İl'de cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme vasıtasıdır (md.9). Dolayısıyla devlet idaresinin (*cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı yardımcısı, bakanların*) il mülki düzeyindeki temsilcisidir. Bu nedenle de devlet idaresinin özel ve

tüzel kişiler önünde ve yine mahkemeler karşısında il düzeyinde temsil edilmesi vali tarafından gerçekleştirilir. *Örnek olarak*; Cumhuriyet Bayramında il düzeyinde yapılacak olan resmi törenlere vali başkanlık eder ve bu kapsamda yapılacak tebrikleri kabul eder (md.9/K). Vali, yabancıların bazı özel hukuki durumları ve işleri nedeniyle konsolosluklar ile yazışma yapabilir, konsoloslukların müracaat ve ziyaretlerini (devlet idaresi adına) kabul eder (md.12). Muhtelif mevzuat hükümleri doğrultusunda il idaresi ile ilgili oluşturulan kurul, komisyon, vd. toplantı ve faaliyetlere devlet tüzel kişiliği adına başkanlık eder.

Düzenleme (Genel Emir) Yetkisi; Valiler, yürürlükteki mevzuat (kanun, cumhurbaşkanlığı kararnamesi, vd.) hükümlerinin verdiği yetkileri kullanmak ve bu hükümlerin yüklediği ödevleri yerine getirmek için "genel emirler" çıkarabilir ve bunları ilan ederler (md.9/Ç). Kanun metninde "genel emir" ile kastedilen; valinin, olağan idari faaliyetlerde, hiyerarşik olarak astlarını (alt görevlileri) "sevk ve idare etme"si ve bu kapsamda onlara "emir ve talimat verme"si olarak anlaşılmamalıdır. Genel emir, idarenin (burada devlet idaresi adına valinin) hiyerarşik yetkisi içerisinde belirli bir konuda (*kurumsal iç işleyiş, koordinasyon, güvenlik tedbiri alınması, kamusal sınırlandırmalar ve yasakların hayata geçirilmesi, kamu düzenine ilişkin bazı usul ve esasların belirlenmesi, vs.*) kamu düzeninin daha etkin bir şekilde sağlanabilmesi amacıyla "genel kural koyma" yetkisidir. Devlet idaresinin merkez (başkent) teşkilatı tarafından çıkartılan "yönetmelik", "genelge", "tebliğ", vb. düzenleyici norm oluşturma yetkisinin il düzeyindeki karşılığı "genel emir" olup, bu yetki vali tarafından kullanılır. *Örnek olarak*;

"Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir" (md.10/C-Ek Paragraf).

Kolluk Yetkisi; İdarenin kamu düzenini sağlama, mevcut düzeni koruma ve bu düzenin bozulması halinde eski haline getirmek için bireysel ve toplumsal davranışlar üzerinde düzenleme yapması ve kamu düzenine aykırı eylemleri fiziki kuvvet kullanarak önlenmesi amacıyla tesis ettiği teşkilata, yürüttüğü faaliyete ve bu faaliyeti gerçekleştiren personele (polis, jandarma, mahalle bekçisi, gümrük muhafaza memuru, orman kolluğu, vd.) "kolluk" denilmektedir (Akyılmaz vd., 2013:507). Vali, devlet idaresi adına il düzeyinde kolluk yetkisi kullanan en üst düzeydeki kamu görevlisidir.

Vali, ilde bulunan genel ve özel nitelikteki tüm kolluk kuvvet ve teşkilatının idari amiridir. İlde suç işlenmesini önlemek, kamu düzeni ve kamu güvenini korumak için ihtiyaç duyulan tedbirleri alır. Bu amaçla devletin genel ve özel nitelikteki kolluk kuvvetlerini istihdam eder (md.11/A). İl'de kişi dokunulmazlığının, kamu esenliğinin, huzur ve güvenliğin, tasarruf ile ilgili emniyetin sağlanması ile önleyici kolluk yetkisi valinin görev ve yetkisindedir. Bunları gerçekleştirmek için vali gereken tedbir ve kararları alır (md.11/C).

Hiyerarşik Denetim Yetkisi; Bir tüzel kişilik içerisinde idari bütünlüğün sağlanması amacıyla tüm çalışanların dikey olarak ast-üst şeklinde birbiri ile ilişkilendirilip, üstün astları sevk ve idare

ettiği, yine her üstün astları ve onların yaptığı işlemleri üzerinde hukukilik ve yerindelik kontrolü yapabildiği denetim türüdür. Her tüzel kişilik kendi içerisinde doğal bir hiyerarşik denetim yetkisini barındırır. Hiyerarşik denetimde kişiler merdiven basamakları ya da zincir halkaları gibidir. Sadece kendinden önceki ve sonraki ile ilişkilidir. Üst yöneticisinden aldığı emir ve talimatı astına (alt çalışanına) iletir. Yine astından gelen bilgi ve talebi de üst yöneticisine iletir. Vali, devlet tüzel kişiliğinin mülki (taşra) teşkilatının en üst düzeydeki amiridir. Dolayısıyla başkent teşkilatı ile astları ve alt yönetsel birimleri arasındaki iletişim ve koordinasyonu sağlarlar. Ast ve alt birimlerinin yaptığı işlemleri ve bu işlemleri yapan sıralı personeli hem "hukukilik"²¹ hem de "yerindelik"²² açısından denetler, onlara emir ve talimat vererek, sevk ve idare eder. Bu konuda 5442 sayılı kanunda düzenlenen bazı hükümleri örnek olarak verecek olursak;

“İl genel idaresinin başı ve mercii validir. Bakanlıkların kuruluş mevzuatına göre illerde lüzumu kadar teşkilat bulunur. Bu teşkilatın her birinin başında bulunanlar il idare şube başkanlarıdır. Bunların emri altında çalışanların ilin ikinci derecede memurlarıdır. Bu teşkilat valinin emri altındadır (md.4). Vali, ilde Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme vasıtasıdır (md.9). ... Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanlar, görevlerine ait işleri için valilere re'sen emir ve talimat verirler (md.9/A). Bakanlıklar ve tüzelkişiliği haiz genel müdürlükler, il genel idare teşkilatına ait bütün işleri doğrudan doğruya valiliklere yazarlar. Valilikler de illere ait işler için ilgili Bakanlık veya tüzelkişiliği haiz genel müdürlüklerle doğrudan doğruya muhaberede bulunurlar (md.9/B). Vali, dördüncü maddenin son fıkrasında belirtilen adli ve askeri teşkilat dışında kalan bütün Devlet daire, müessesesi ve işletmelerini, özel işyerlerini, özel idare, belediye köy idareleriyle bunlara bağlı tekmil müesseseleri denetler, teftiş eder (md.9/D). İlin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur (md.9/E). Vali, ilde teşkilatı veya görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini, bu işlerin görülmesiyle yakın ilgisi bulunan her hangi bir idare şube veya daire başkanından isteyebilir. Bu suretle verilen işlerin yapılması mecburidir” (md.9/F).

İdari Vesayet Denetimi Yetkisi; Bir kamu tüzel kişiliğinin başka bir tüzel kişilik üzerinde anayasanın ve/veya kanunun verdiği yetkiye dayanarak ve yine kanunla belirlenen sınırlar içerisinde, ilgili tüzel kişiliğin organları ve yaptığı işlemleri üzerinde sınırlı bir şekilde "hukukilik" kontrolünün yapılabildiği denetim türüdür. Bu denetim yetkisi Türkiye'de;

- Devlet idaresinin yerel yönetimler (il özel idaresi, belediye, köy) üzerinde,
- Devlet idaresinin kamu kurumları²³ (hizmet yönünden yerinden yönetimler) üzerinde,
- Yerel Yönetimlerin kurmuş oldukları tüzel kişiliğe sahip işletmeleri üzerinde,
- Büyükşehir belediyelerinin sadece imar ve bütçe ile sınırlı olarak ilçe belediyeleri üzerinde,

vesayet denetimi yapma yetkisi bulunmaktadır. Devlet idaresinin yerel yönetimler ve kamu kurumları üzerinde sahip olduğu vesayet yetkisi il düzeyinde valiler tarafından kullanılır. 5442

21 Yapılan iş, işlem, eylem ya da alınan kararın yürürlükteki hukuk normlarına uygun olup, olmadığının kontrol edilmesidir.

22 Yapılan iş, işlem, eylem ya da alınan kararın; finansal ve sosyal maliyetleri ile elde edilecek sonuçlarının verimlilik, en az maliyet, en çok fayda, etkinlik, etkililik, vb. kıstaslar açısından en yerinde (ideal - akılcı) karar, işlem ya da eylem olup olmadığının kontrol edilmesidir.

23 Yerel yönetimler (il özel idaresi, belediye, köy) tarafından kurulan ve kendilerinden ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan işletmeleri yani yerel kamu kurumları (İETT, EGO, İZFAŞ, BUSKİ, vs.) da bu kapsamda değerlendirilmektedir.

sayılı kanunda (md.9/D) bu ilke; "Vali, ...adli ve askeri teşkilat dışında kalan bütün devlet..., müessese ve işletmelerini, ..., özel idare, belediye, köy idareleriyle bunlara bağlı tekmil müesseseleri denetler, teftiş eder", şeklinde hüküm altına alınmıştır.

Atama Yetkisi; Memurlarda atama/atanma işlemleri "asli memurluğa atama" işleminin yanında "yer değiştirmek suretiyle kurum içinde atama", "karşılıklı olarak yer değiştirme (becayış) suretiyle atama", "kurumlar arası atama", "kurum içi idari görevlere atama", "istisnai memurluklara atama", "alt derecelerden atama", "vekâleten atama", "emeklilik sonrası yeniden atanma", "memuriyetten çekilme sonrası yeniden atanma" işlemlerini de kapsamaktadır (Mecek ve Doğan, 2015:254). Devlet memurlarının bir kısmı ilgili bakanlık tarafından, bir kısmı da görev yaptığı il valisi tarafından atanır. 5445 sayılı kanunda (md.8/B) memurların vali tarafından göreve atanması "...Bunun dışında kalan bütün memurlar bakanlıklar veya tüzelkişiliği haiz genel müdürlükler tarafından valilik emrine tayin edilerek il idare şube başkanının (ilgili il müdürünün) inhası (önerisi - görüşü) üzerine valiler tarafından istihdam yerleri tespit olunur (atanır)", hükmü ile tesis edilmiştir.

Mevzuatın Yayın ve İlan Edilmesi; 5442 sayılı kanun gereği vali, yürürlükteki hukuk normlarını (kanun, cumhurbaşkanlığı kararnamesi, vd.) yayınlama (neşir), ilan etme, uygulanmasını sağlama, bu normların emir ve talimatlarını yürütmekle görevlidir. Bu işlerin yerine getirilmesi için ihtiyaç duyulan tüm tedbirleri almaya yetkilidir (md.9/C).

İdari Para Cezası Verme Yetkisi; İl genel kurulu ya da idare kurulları veya mahallin en büyük mülki amirleri (vali ve kaymakam) tarafından kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kabul edilen ve usulüne uygun bir şekilde ilgisine/ilgililerine ilan ya da tebliğ edilen karar ve tedbirlerin uygulanmasına uymayan, karşı çıkan veya zorluk çıkaran kişiler, mahallî mülki amir (vali - kaymakam) tarafından 5326 sayılı Kabahatler Kanunu (md.32) hükmü²⁴ uyarınca cezalandırılır (md.66).

Görüş Bildirme; Valiler, merkezi idare tarafından yürütülmekte olan işlemlerde icrai niteliklerinin yanı sıra görüş bildirme (danışma) görevlerini de yerine getirmektedirler. **Örnek olarak**; vali, köylerin belediyeye dönüşmesi yani belediyelerin kurulması sürecinde, belediye kurulması konusundaki işlem dosyasını "Çevre ve Şehircilik Bakanlığına" (7153 sayılı Kanun) gönderirken kendi görüşünü de dosyaya eklemek zorundadır (5393 s. Kanun md.4/5). Yine aynı kanunda (md.10) "belde adının değiştirilmesi" sürecinde de vali görüşünün ilgili dosyaya eklenmesi hükmüne yer verilmektedir. Valilin bu konulardaki görüşü, bakanlık açısından bağlayıcı değil, "istişari" niteliktedir.

Diğer Görev ve Yetkiler; 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ve diğer muhtelif hukuk normları ile valilere burada bir başlık halinde gruplandırılmayan başka görev ve yetkiler de verilmiştir. **Örneğin**; devlet idaresinin en üst mülki (taşra) teşkilatı olan il'e tanınan "yetki genişliği" yetkisi, yine il teşkilatının mülki amiri olması dolayısıyla vali tarafından kullanılmaktadır. İl, merkez ilçe ve bölge düzeyindeki taşra teşkilatlarında görev yapan memurlar ve diğer kamu görevlileri ile merkez belde belediyeleri ve merkeze bağlı köylerde seçim ile göreve gelmiş kişilerin (belediye başkanı, meclis

24 **İlgili madde**: Yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye 100 TL idarî para cezası verilir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir. Bu madde, ancak ilgili kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde uygulanabilir.

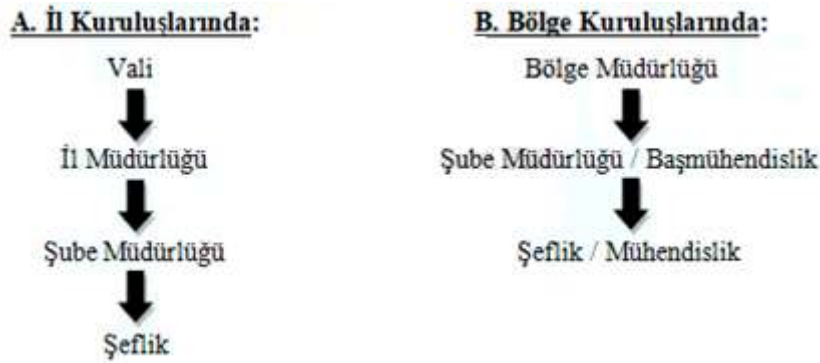
üyeleri, muhtar, ihtiyar heyeti üyeleri) işledikleri iddia edilen bir suçtan dolayı 4483 sayılı kanun (md.3/b ve 3/c) kapsamında yargılanabilmeleri için vali tarafından soruşturma izni verilmesi gerekmektedir. Bu durum valinin "izin verme" yetkisine örnek teşkil etmektedir.

1.1.2. İl İdare Şube Başkanları (İl Müdürleri)

Bakanlıkların kuruluş mevzuatına²⁵ göre illerde ihtiyaç duyulduğu kadar teşkilat (taşra birimi) bulunur. Bu birimlerin her birinin başında bulunan yöneticiler il idare şube başkanlarıdır. Bu kimselere bağlı olarak ve onların emri altında çalışanlar ise ilin ikinci derecede memurlarıdır. Bu teşkilat valinin emri altındadır (md.4). Bu hükümden de anlaşılacağı üzere il idare şube başkanları, bakanlıkların il düzeyinde tesis ettikleri taşra teşkilatlarındaki en üst düzeydeki yöneticileridir.

Bakanlıkların ve bağlı kuruluşları ile bunların başkent, taşra ve yurt dışı teşkilatları 1 sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenmiştir. İlgili kararname hükmüne (md.129) göre Dışişleri Bakanlığının taşra teşkilatı bulunmamaktadır. Diğer bakanlıkların ise taşra teşkilatları kurulabilecekleri açıkça hüküm²⁶ altına alınmıştır. 1 sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesinde (md.509/4-c/ç) bakanlıkların taşra teşkilatları (il - bölge) müdürlükleri hiyerarşik yapısı belirlenmiştir.

Şekil 2. Bakanlık Birimlerinin Taşra Teşkilatları Hiyerarşik Yapısı

Bakanlıklara bağlı il müdürlüklerinin adları genellikle bağlı oldukları bakanlık adı ile ilgilidir (Gözübüyük ve Tan, 2013:208). Bu nedenle bağlı olunan bakanlığın adı değişince, ilgili il müdürlüğünün adı da değişmektedir (Parlak ve Doğan, 2018:84). Türkiye'de bakanlık il teşkilatları "müdürlük" şeklinde kurulmaktadır. Bu müdürlüğün il idare şube başkanlarına da "il müdürleri" denilmektedir (Gözübüyük ve Tan, 2013:208; Günday, 2013:462). Bununla birlikte tarihsel kökleri dikkate alınarak ve geleneklere bağlı olarak "deftardar" gibi özel isimlendirmeler de yapılmaktadır (Gözler, 2018:142).

25 2018/Temmuz öncesi bakanlıkların kuruluş kanunları ayrı ayrı düzenlenirken yeni sistemde bakanlıkların tamamının kuruluş mevzuatı tek bir hukuk normunda (1 sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesi) birleştirilmiştir.

26 Adalet Bakanlığı (md.57), Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (md.90), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (md.120), Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (md.179), Gençlik ve Spor Bakanlığı (md.202), Hazine ve Maliye Bakanlığı (md.239), İçişleri Bakanlığı (md.271), Kültür ve Turizm Bakanlığı (md.296), Milli Eğitim Bakanlığı (md.327), Milli Savunma Bakanlığı (md.348), Sağlık Bakanlığı (md.371), Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (md.404), Tarım ve Orman Bakanlığı (md.434), Ticaret Bakanlığı (md.465), Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (md.498).

Bakanlıklar ve tüzel kişiliğe sahip genel müdürlükler²⁷ (idari kamu kurumları), il genel idaresine yönelik tüm iş ve işlemler için doğrudan doğruya valiliklere resmi yazı yazarlar. Valilikler de yine aynı usul ile doğrudan ilgili bakanlık ya da tüzel kişiliğe sahip genel müdürlükler ile yazışırlar (5442 s. Kanun md.9/B). Yani il şube müdürlüklerinin doğrudan merkez (başkent) teşkilatı ile yazışma yetkisi bulunmamaktadır. Ancak valiler teknik ve mali konulara ait işlerde uygun görürlerse idare şube başkanlarına kendileri (vali) adına imza yetkisi verebilirler (md.9/B). Bu hükümden de anlaşılacağı üzere vali, astı olan il müdürü ile üstü konumundaki başkent teşkilatı arasında köprü görevi görür. Başka bir ifade ile bakanlık ve il müdürlüğü halkaları birbirine bağlayan zincir ya da merdiven basamağı validir. Valinin yokluğu başkent ve taşra teşkilatının birbirinden kopması anlamına gelir. Daha önce de açıklandığı gibi aynı tüzel kişilik (devlet idaresi) içerisinde yer almanın hukuki sonucu olarak başkent teşkilatının (*cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı yardımcısı, bakan*) vali üzerinde, valinin de il müdürleri üzerinde hiyerarşik denetim yetkisi bulunmaktadır. Valinin il müdürleri üzerinde sahip olduğu hiyerarşik denetim yapma yetkisi, il müdürlerinin vali karşısındaki konumlarının belirlenmesinde asli unsur olmaktadır.

İl idare şube başkanları (müdürleri) kendi müdürlükleri ile ilgili işlerin yürütülmesinden ve müdürlüklerinde görevli memur ve diğer çalışanların mevzuatta (kanun, cumhurbaşkanlığı kararnamesi, vd.) belirtilen görev ve sorumluluklarını hızlı ve intizamlı (tertipli - düzgün) bir şekilde yapılmasından valiye karşı sorumludurlar (md.21). Ayrıca il idare şube başkanlarının her biri yürürlükteki mevzuatın (kanun, cumhurbaşkanlığı kararnamesi, vd.) yüklediği görev ve ödevler ile valinin talimat ve emirlerini yerine getirerek aldıkları işler üzerinde gereken incelemeleri yaparak bilgi ve düşüncelerini zamanında bildirmek ve valinin istediği her türlü malumatı (bilgi, belge, rapor, görüş, vs.) vermekle görevlidirler (md.21).

Vali, il sınırları içerisinde teşkilatı ya da görevli memuru bulunmayan kamu kurum ve kuruluşlarının ilde yapması gereken iş ve işlemleri, bu işlerin gerçekleştirilmesi ile yakın ilgisi bulunan her hangi bir idare daire veya şube başkanından isteyebilir. Vali tarafından tevdi edilen bu işlerin ilgili idari şube veya daire başkanlığınca yapılması zorunludur (md.9/F).

Vali, il düzeyinde kamu teşkilatının uyumlu bir şekilde çalışması, idari birliğin sağlanması, işlerin gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi için ihtiyaç duyulan tedbirlerin alınmasını görüşmek ve karara bağlamak amacıyla yılda dört defadan az olmamak üzere, lüzum gördüğü zamanlarda il idare şube başkanlarını kurul halinde toplar. Toplantıda alınan kararların hayata geçirilmesi tüm idare şubeleri için zorunludur. Bu görüşmelerde genel refahın sağlanması, çiftçilerin kalkındırılması, üretimin artırılması, ulaşım ve ticaret işlerinin kolaylaştırılması ve de geliştirilmesi gibi konularda gerekli tedbirlerin alınması planlaştırılır. Söz konusu toplantılara kaymakamlar, belediye başkanları, ticaret ve ziraat odası başkanları ile diğer memurlar ve görüşülen konularla ilgili kişiler de çağrılabilir (md.24).

1.1.3. İl İdare Kurulu

İl idare kurulu, valinin başkanlığı altında "*hukuk işleri müdürü*"²⁸, "*defterdar*"²⁹, "*milli eğitim*"³⁰, "*bayındırlık (çevre ve şehircilik)*"³¹, "*sağlık ve sosyal yardım*"³², "*tarım ve veteriner*"³³ il

27 Devlet tüzel kişiliğinden ayrı bir tüzel kişiliğe sahip Ulusal İdari Kamu Kurumları (Karayolları, DMO, DSİ, TMO, DHMİ, vd.) kastedilmektedir.

28 Hukuk İşleri Şube Müdürü

müdürlerinden oluşur (md.57). Kurula ve toplantılarına vali başkanlık eder. Ancak vali, idare kuruluna başkanlık etmek üzere vali yardımcısı da görevlendirebilir (md.57).

İl idare kurulu, kanunda (md.7) belirtilen kişilerce toplanır. Bununla birlikte il ve ilçe idare kurullarından kuruma dâhil olmayan idare şubelerinin başkanları (müdürleri) da kendi müdürlükleri ile ilgili "*idari ve istişari işlerin*" görüşülmesinde "*üye sıfatıyla*" toplantıya çağrılabilirler. Bu durumda kurul toplantısına çağrılan il idare şube başkanı (müdürü) ilgili iş hakkında kurula gerekli bilgileri verir ve açıklamalarda bulunarak müzakerelere katılır. Bu kişilerin de kurulda oy kullanma hakları vardır (md.59). Dolayısıyla bu kişilerin burada bulunması sadece istişari nitelikte değildir. Yapılan görüşme kapsamında, olağan kurul üyeleri ile birlikte aynı (eşit) hukuki statüdedirler.

Toplantının yapılabilmesi için belirli (asgari) sayıda üyenin toplantıda hazır bulunması öngörülmüştür. Kanuna (md.61) göre il idare kurulunun toplanabilmesi için "*toplam üye sayısının yarısından bir fazlasının*"³⁴ toplantı için hazır bulunması gerekmektedir. Burada kanun koyucu "*üye salt çoğunluğu*"³⁵ kavramını değil "*toplam üye sayısının yarısından bir fazlası*" kavramını kullanmıştır. Bu kullanım olağan üye sayısı ile yapılacak toplantılarda, toplantıya katılacak asgari üye sayısını bir kişi arttırmaktadır.

Toplantı kararları yapılacak oylama ile alınır. 5442 sayılı kanunda (md.61/ikinci fıkra) "*oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu taraf çokluk sayılır*", hükmüne yer verilmektedir. Bu hüküm gereği kararların alınmasında "*oy çokluğu*" ilkesinin arandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca toplantıdaki oyların eşit çıkması halinde ortaya çıkabilecek olası belirsiz durum için de bir çözüm³⁶ getirilmiştir.

İl idare kurulu üyesi olmadığı halde temsil ettiği il idare şube başkanlığı (il müdürlüğü) adına toplantıya çağrılan üye(ler) de toplantı yeter sayısında dikkate alınır. Çünkü bu kişiler de oy kullanma hakkına sahiptirler. Bu kişilerin karar yeter sayısı hesabında dikkate alınması hukuk tekniği açısından toplantı yeter sayısı hesabında da dikkate alınmaları sonucunu doğurur.

İl idare kurulu üyeleri arasında sayılan (md.57) il idare şube başkanlıklarının (il müdürlüklerinin) bazıları her ilde kurulmamış olabilir. Ya da ilgili şube başkanlığının (müdürlüğünün) o esnada bir temsilcisi (müdür, müdür vekili, vb.) bulunmayabilir. Bu durumda ilgili il müdürlüklerinin kurulda temsil edilmesi mümkün olmayacaktır. Kanuna (md.61) göre eksik olan bu üyeler toplantı yeter sayısında hesaba katılmazlar. Herhangi bir sebeple görevi başında olmamak, teşkilatı bulunmamak veya tayin edilmemek ve vekili bulunmamak gibi sebeplerle bir

29 İl Defterdarı

30 İl Milli Eğitim Müdürü

31 Çevre ve Şehircilik İl Müdürü

32 İl Sağlık Müdürü

33 İl Tarım ve Orman Müdürü

34 2020 yılı itibarıyla il idare kurulunda olağan şartlarda olması gereken üye sayısı vali ile birlikte 7 kişidir. Yarısı ise 3,5 kişidir. yarısının (3,5) bir fazlası ise 4,5 kişidir. Yarım kişi olamayacağı için ve en az 4,5 olması gerektiği için bir üst tam sayı olan **5 kişi toplantı yeter sayısı olarak kabul edilir**. Bu konuda verilmiş örnek yüksek yargı kararı için Bkz.: Danıştay 2. Dairesinin 01.10.1997 tarih ve E.1995/3035, K.1997/2074 sayılı kararı; Akt.; Gözler, 2009:342.

35 Kanun koyucu (TBMM) eğer bu kavramı kullansa idi; olağan durumda 7 kişiden oluşan kurul üye tam sayısının yarısı esas alınacak ve çıkan sonucun üzerindeki ilk tam sayı toplantı yeter sayısı olarak belirlenecekti. Dolayısıyla toplam üye sayısı olan 7 kişinin yarısı 3,5 kişidir. 3,5 sayısından sonra gelen ilk tam sayı ise 4 kişidir. Bu durumda toplantı yapılabilmesi için aranacak kişi yeter (asgari) sayısı 4 olacaktır. Ancak bu kavram yasa koyucu tarafından tercih edilmemiştir.

36 Kurul başkanı olarak "*vali*" ya da görevlendirdiği "*vali yardımcısının*" oyunun çift sayılması ve böylelikle eşitliğin bozularak kararın alınabilmesidir.

veya ikisi noksan olursa bunlar mürettep üye ve belli heyet nisabında (yeter sayısında) hesaba katılmaz. Kanun metninde (md.61/son fıkra);

"İdare kurulu üyelerinden teşkilat noksanı veya tayin edilmemek ve vekili bulunmamak gibi sebeplerle **bir veya ikisi noksan olursa bunlar mürettep üye ve belli heyet nisabında hesaba katılmaz**",

hükmüne yer verilmektedir. Bu madde de geçen "...sebeplerle **bir veya ikisi noksan olursa...heyet nisabında (yeter sayı hesaplamasında) hesaba katılmaz**", hükmü gereğince en çok iki üyeye kadar bu kuralın uygulanması gerekmektedir.

Anayasa hükmü (md.125) gereğince *idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır*. Dolayısıyla alınan il idare kurulu kararlarına karşı da anayasa hükmü (md.125) gereğince yargı yoluna giderek iptal davası açılabilir. Bunun ile birlikte alınan karar dolayısıyla zarar gören bir kimse de bu konuda tam yargı davası açma hakkına sahiptir. Daha basit bir ifade ile alınan kararların muhatabı olan kişilerce bu karara karşı "itiraz" da bulunulabilir ve yargı yoluna gidilebilir. Ancak kararın muhataplarına tanınan bu hakkın, bizzat kararı alanlar açısından da aynı ölçüde mevcut olduğu tartışmalıdır. Danıştay tarafından bir karar³⁷ da il idare kurulunun başı olan valinin, il idare kurulunun almış olduğu karara karşı itiraz hakkının olmadığına karar vermiştir.

5442 sayılı kanun hükmü (md.60) gereğince kurul; "*idari*", "*istişari*" ve "*kazai (yargısal)*" kararlar almaktadır. İl idare kurullarının idari yetkileri; kanun, cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuat ile kendilerine verilen vazifelerdir.

İstişari (Danışma - Görüş Bildirme) Nitelikteki Görevleri; İl idare kurulunun "*istişari*" nitelikteki görevleri "*görüş bildirme*" şeklinde gerçekleştirilen ve hukuki bağlayıcılığı (aktif eylem/onay) bulunmayan kararlarıdır. İl idare kurulu, il yönetiminin gerçekleştirilmesi sürecinde, ihtiyaç duyulan durumlarda valiye danışmanlık yapar ve işlerinde valiye yardımcı olur. Bu genel çıkarımın yanı sıra kurulun istişari nitelikteki görevlerinin neler olduğu kanun metninde bir sistematik içerisinde açıkça tek tek belirtilmemiştir. Kanunun 2'nci maddesinde yer alan bazı hükümler il idare kurulunun istişari görevleri ile ilgilidir.

Tablo 2. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu (md.2)

<p>Madde 2 – İl, ilçe ve bucak kurulması, kaldırılması, adlarının, bağlılıklarının, merkez ve sınırlarının belirtilmesi ve değiştirilmesi aşağıda gösterilen şekilde yapılır:</p> <p>A) İl ve ilçe kurulması, kaldırılması, merkezlerinin belirtilmesi, adlarının değiştirilmesi, bir ilçenin başka bir il'e bağlanması kanun ile;</p> <p>B) Bucak kurulması, kaldırılması, merkezinin belirtilmesi, il ilçe ve bucak sınırlarının ve bucak adlarının değiştirilmesi bir köyün veya kasabanın veya bucağın başka bir il ve ilçeye bağlanması, mühim mevki ve tabii arazi adlarının değiştirilmesi Cumhurbaşkanının onayı ile;⁽⁵⁾</p> <p>C) Yeniden köy kurulması veya yerinin değiştirilmesi Bayındırlık ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının mütalaası alınmak suretiyle;</p> <p>Ç) Köy ve kasabaların aynı ilçe içinde bir bucaktan başka bir bucağa bağlanması, köy adlarının değiştirilmesi, köylerin birleştirilmesi ve ayrılması, bir köy, mahalle veya semtin o köyden ayrılıp başka bir köy ile birleştirilmesi İçişleri Bakanlığının tasvibiyle yapılır.</p> <p>D) (Değişik: 11/5/1959-7267/1 md.) Kaza kurulmasında ve kaldırılmasında, bir kazanın başka bir vilayete bağlanmasında ve merkezinin belirtilmesinde, sınırlarının değiştirilmesinde ve (B, C, Ç) fıkralarında yazılı hallerde ilgili vilayetler idare heyetleriyle umumi meclislerinin mütalaaları alınır.</p>

37 Danıştay 8. Dairesi'nin 09.04.1992 tarih ve E.1991/3128, K.1992/624 sayılı Kararı; Akt.: Gözler, 2009:343.

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu (md.2) metninden, il idare kurulunun istişari nitelikteki görevleri ile ilgili çıkarılacak temel hükümler şunlardır;

- İl sınırının cumhurbaşkanı onayı ile değiştirilmesi sürecinde (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/B).
- İlçe sınırının cumhurbaşkanı onayı ile değiştirilmesi sürecinde (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/B).
- Bir köyün cumhurbaşkanı onayı ile başka bir il ve ilçeye bağlanması sürecinde (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/B).
- Bir kasabanın cumhurbaşkanı onayı ile başka bir il ve ilçeye bağlanması sürecinde (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/B).
- İl sınırları içerisinde önemli yer (mühim mevki ve tabii arazi) adlarının cumhurbaşkanı onayı ile değiştirilmesi sürecinde (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/B).
- Bir köyün İçişleri Bakanlığı onayı ile kurulması sürecinde "*Çevre ve Şehircilik Bakanlığı*"³⁸ ve "*Sağlık Bakanlığı*"³⁹ nın yanı sıra bu hususta (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/C).
- Bir köyün mevcut yerinin (coğrafi konumunun) İçişleri Bakanlığı onayı ile değiştirilmesi sürecinde "*Çevre ve Şehircilik Bakanlığı*"⁴⁰ ve "*Sağlık Bakanlığı*"⁴¹ nın yanı sıra bu hususta (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/C).
- Köy adlarının İçişleri Bakanlığı onayı ile değiştirilmesi sürecinde (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/Ç).
- İki farklı köyün İçişleri Bakanlığı onayı ile birleştirilmesi sürecinde (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/Ç).
- Mevcut bir köy içerisinde İçişleri Bakanlığı onayı ile yeni bir köy daha kurulması sürecinde (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/Ç).
- Köy içerisinde mevcut olan bir eklentinin (fiziki alanın) İçişleri Bakanlığı onayı ile mevcut köyden kopartılarak başka bir köye bağlanması (birleştirilmesi) sürecinde (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/Ç).
- TBMM tarafından "*kanun ile*" bir ilçenin kurulması, kaldırılması, başka bir ile bağlanması ve merkezinin belirtilmesi (tespit edilmesi) sürecinde (il yönetimi adına) görüş bildirmek (md.2/D).

38 Kanunun orijinal metninde geçen "*Bayındırlık Bakanlığı*" 13.12.1983 tarih ve 180 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile "*İmar ve İskân Bakanlığı*" ile birleştirilerek "*Bayındırlık ve İskân Bakanlığı*" adını almıştır. Daha sonraki süreçler de yaşamış olduğu bazı kurumsal birleşmeler neticesinde de günümüzde "*Çevre ve Şehircilik Bakanlığı*" adını almıştır.

39 Kanunun orijinal metninde geçen "*Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı*" günümüzde "*Sağlık Bakanlığı*" adını almıştır.

40 Kanunun orijinal metninde geçen "*Bayındırlık Bakanlığı*" 13.12.1983 tarih ve 180 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile "*İmar ve İskân Bakanlığı*" ile birleştirilerek "*Bayındırlık ve İskân Bakanlığı*" adını almıştır. Daha sonraki süreçler de yaşamış olduğu bazı kurumsal birleşmeler neticesinde de günümüzde "*Çevre ve Şehircilik Bakanlığı*" adını almıştır.

41 Kanunun orijinal metninde geçen "*Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı*" günümüzde "*Sağlık Bakanlığı*" adını almıştır.

İdari Nitelikteki Görevleri; İdari nitelikteki görevler, istişari (danışma- görüş belirtme) niteliğindeki görevlere nazaran uygulanacak karara aktif olarak katılımı ve bu katılım dolayısıyla hukuki sorumluluk taşımayı ortaya koyar. 5442 sayılı kanunda (md.60) il idare kurulunun görevleri, aldıkları karar türlerine göre (idari, istişari, kazai) tasnif edildiğinden bahsedilmiştir. Kanun metninde istişari görevlerde olduğu gibi idari görevlerde de sistematik ve sıralı bir görev listesi yapılmamıştır. Kurulun, idari görevleri ile ilgili kanun metninde (md.60) "*..İl idare kurullarının idari yetkileri; kanun, cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuat ile kendilerine verilen vazifelerdir*", hükmüne yer verilmiştir. İlgili madde, kurula ait idari yetkilerin muhtelif hukuk normları ile tesis edileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla il idare kurulunun idari nitelikteki görevleri 5442 sayılı kanun ve diğer hukuk normları içerisinde dağınık olarak yer almaktadır. Bu görevlere bazı örnekler verecek olursak;

- İmar Kanunu (md.45) kapsamında belediyelerce mücavir alanı oluşturma sürecinde, talep edilen mücavir alanı sınırları belediye meclisi ve "*il idare kurulu kararına*" dayanılarak vilayetlerce (il yönetimi) Bakanlığa gönderilir.
- 2547 sayılı kanun (md.53/c/2-e) uyarınca yükseköğretim kurumlarında 657 sayılı kanuna tabi olarak istihdam edilen idari personelin görevi ile ilgili işlediği iddia edilen bir suç nedeniyle ceza mahkemesinde yargılaması için izin verme (md.53/c/2-e).
- 4541 sayılı kanun kapsamında (md.18) mahalle muhtarı ve ihtiyar heyeti görevlerini yerine getirirken ihmal ve/veya gecikme göstermeleri halinde vali veya kaymakam ilgili kişilere bu durum ile ilgili ihtarda bulunur. İhtara rağmen ilgili davranışında ısrar (devam) edenler görevinden el çektilir ve il idare kurulu kararı ile görevlerine son verilir.
- 442 sayılı Köy kanunu (md.41) hükmü uyarınca *il merkezine bağlı köylerde vali*, ilçelere bağlı köylerde kaymakamlar, muhtarın köy işlerini ve kanunlarla verilen diğer görevlerini yapmadığını görürlerse, ilgili muhtara yazılı ihtarda bulunurlar. Yazılı ihtara rağmen görevini yerine getirmeyen köy muhtarı, il idare kurulu kararıyla görevinden uzaklaştırılır.
- Köy kanunu (md.33) hükmü uyarınca köy muhtarı ya da ihtiyar heyeti üyelerinden birisinin seçilebilme haklarını kaybetmesi ya da seçilebilmek için gereken asgari şartlara sahip olmadığının tespit edilmesi veya muhtarlık görevi esnasında bu görev ile bağdaşmayacak işler yapması durumunda, ilgili ilçe ya da *il idare kurulu tarafından* mevcut görevlerine son verilirler.

Anayasanın 127'nci maddesinin dördüncü paragrafında "*Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki "denetim" yargı yolu ile olur*", hükmüne yer verilmektedir. Bu hüküm ile yerel yönetimlerin (il özel idaresi, belediye, köy) seçilmiş (karar, temsil, icra) organlarının, organlık sıfatının sona ermesi konusundaki denetim yetkisinin yargı organlarına ait olduğu belirtilir. Dolayısıyla mahalle muhtarı ve azaları ile köy muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin görevlerinden uzaklaştırılmaları (son verilmeleri) konusunda il idare kurulunca karar verilmesinin anayasa hükmü (md.127) ile çeliştiği kanaati hasıl olabilir. Nitekim belediye ve il özel idarelerini ilgilendiren benzeri durumda il idare kurulunun böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. Öncelikle belirtelim ki, yargı denetimi koruması anayasa maddesi ile sadece "yerel yönetimlere" tanınmıştır. Dolayısıyla

her ne kadar seçilmiş de olsa mahalle muhtarlıklarının bir tüzel kişiliği olmaması ve yerel yönetim birimleri arasında yer almamaları nedeniyle bu madde mahalle muhtar ve azalarını kapsamamaktadır. Diğer taraftan anayasa ile korunan hak, uzaklaştırma kararının denetimidir. Bizzat uzaklaştırma kararının kendisi değildir. Her ne kadar uzaklaştırma kararı il idare kurulu tarafından verilmekte olsa da alınan bu kararlara karşı itiraz (*yargısal denetim*) idari yargı mahkemeleri tarafından gerçekleştirilmektedir⁴². Bu sebeple kanun hükümlerinin (md.33,41) anayasaya aykırılı söz konusu değildir.

Kazai (Yargısal) Nitelikteki (Mülga) Görevleri; 5442 sayılı il idaresi kanununun 62-64 maddeleri arasında il idare kurulunun yargısal (kazai) nitelikteki görev ve yetkileri belirtilmiştir. Hangi kararlara karşı dava açılacağı, kimlerin bu davayı açabileceği, dava açma süresi, davanın gerçekleştirilme usulü ve dava sonucuna itiraz gibi hususlar bu maddelerde düzenlenmiştir. İl idare kurulunun kazai (yargısal) görevi "*iptal davası*" (md.62/ilk) ile sınırlandırılmıştır. Kurulun ilgili iptal davasına "*birinci (ilk) dereceden*" bakacağı (md.62) ve bu karara karşı da Danıştay nezdinde itiraz yolunun açık olduğu (md.65) belirtilmektedir.

5442 sayılı kanunda (md.62-65) belirtilen ve il idare kurulu tarafından gerçekleştirilmesi öngörülen faaliyetler iptal davası kapsamında yer almaktadır. 2577 sayılı kanunda (md.2/1-a) "*İdari eylem ve işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davalarının*" idari dava türleri arasında (md.2/1) olduğu hüküm altına alınmıştır.

Bilindiği üzere anayasaya (md.7) göre *Türkiye'de yargılama yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemeler tarafından kullanılır*. Dolayısıyla özelde il idare kurulunun, genelde de yürütme organının yargılama yetkisi yoktur. 2576 sayılı kanun (md.5/1) hükümleri gereğince Türkiye'de iptal davaları ve tam yargı davaları birinci derece mahkemesi olan ve idari yargı kolunda genel yetkili olan "*idare mahkemelerinde*" açılmaktadır. Dolayısıyla da idarenin yerel düzeyde aldığı idari kararlar ve gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle açılacak iptal ve tam yargı davalarının bu mahkemelerce karara bağlanması gerekmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda, kanunlar arasında bir yetki ve görev çatışması yaşandığı düşüncesi hasıl olunmaktadır. 5442 sayılı kanun 1949 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu dönemde idare mahkemesi Türkiye'de henüz daha kurulmamıştır. Bu nedenle idare mahkemesine ait bu yetki kanun ile il idare kuruluna bırakılmıştır. Ancak kurulun kararlarına karşı Danıştay'da itiraz yolu getirilmiştir. 1982 yılında yürürlüğe giren 2576 sayılı kanun (md.15/1) ile de il idare kurulu dâhil, benzer tüm kurulların yargılama yetkisine son verilmiştir. İlgili kanunda (md.15/1) geçen "*İdare ve vergi mahkemelerinin görev alanına giren ve kanunlarla çeşitli kurul ve komisyonlara verilmiş bulunan görev ve yetkiler, bu mahkemelerin göreve başladığı tarihte sona erer*", hükmü bu konuda tartışmaya mahal bırakmayacak kadar açık ve nettir. Dolayısıyla **1982 yılı itibarıyla il idare kurulunun kazai (yargısal) görev ve yetkileri sona ermiştir**. Ancak 2020 yılı itibarıyla başta resmi mevzuat platformu olan "www.mevzuat.gov.tr" olmak üzere mevzuat paylaşım platformlarında il idaresi kanununun (md.62-65) ilgili maddelerinin mülga (yürürlükten kaldırılmış) olarak işlenmediği görülmektedir.

42 Bu konuda yapılan detaylı analiz ve yüksek yargı kararları incelemeleri için Bkz.: Gözler, 2009:537-538.

1.1.4. İl Yönetim Yapısı İçerisinde Farklı Kurulların Tesis ve Faaliyetleri

İl idare kurulu 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile tesis edilmiş il düzeyindeki en temel kuruldur. Ancak 5442 sayılı kanun haricinde diğer mevzuat hükümleri ile il yönetimi içerisinde bazı kurul ve komisyonların kurulması da söz konusu olmaktadır. İl insan hakları kurulu, il disiplin kurulu ve il hıfzıssıhha kurulu gibi sürekli olarak kurulmuş olan kurulların yanı sıra belirli olay ve durumlar nedeniyle genelge ve kararname ile tesis edilen il pandemi kurulu gibi özel nitelikli kurullar da faaliyette bulunmaktadır. Özel nitelikli kurullar genellikle salgın, doğal afet, yangın ve diğer olağan üstü olayların kontrol ve koordinasyonu amacıyla hayata geçirilmektedir

1.1.5. İl Yönetiminin Teşkilat Yapısı

Devlet idaresinin en üst düzeydeki mülki (taşra) teşkilatı olan il yönetimi görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmek için muhtelif organ ve yönetsel alt birimlerden oluşmaktadır. İl yönetiminin üç temel organı bulunmaktadır. Bu organlar "vali", "il idare şube başkanları (il müdürleri)" ve "il idare kurulu"ndan oluşmaktadır.

İl Yönetiminin teşkilat yapısı İçişleri Bakanlığı'nın yürürlüğe koyduğu "Valilik ve Kaymakamlık Birimleri Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir. Yönetmeliğe (md.8) göre Valilikler; "il müdürlüğü", "şube müdürlüğü" ve "şeflik" şeklinde teşkilatlanmaktadır. İllerde bulunan birimler aşağıdaki gibidir (md.9);

1. İl Yazı İşleri Müdürlüğü
 - Evrak Şefliği
 - İşlemler Şefliği
 - Destek Hizmetleri Şefliği
2. İl İdare Kurulu Müdürlüğü
3. İl Mahalli İdareler Müdürlüğü
4. İl Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
5. Özel Kalem Müdürlüğü
 - İdari Hizmetler ve Koordinasyon Şefliği
 - Protokol Şefliği (Büyükşehir olmayan illerde)
6. Protokol Şube Müdürlüğü (Sadece büyükşehir olan illerde)
7. Hukuk İşleri Şube Müdürlüğü
 - Hukuk İşleri Şefliği
 - Dava İşleri Şefliği
8. İl Sosyal Etüt ve Proje Müdürlüğü

9. Şehit ve Gazi İşlemleri Şube Müdürlüğü

10. Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü

SONUÇ

Devlet yönetimlerinde ilk ve esas olan merkezi (merkezden) yönetimdir. Devlet idaresinin merkez teşkilatı (başkent teşkilatı) ülke yönetimine esas genel politika ve uygulamaları oluştururken, mülki (taşra) teşkilatı da bu politikaların uygulanmasında aktif rol oynamaktadır. Devletin kamu hizmetlerinin sunumu noktasında vatandaş ile doğrudan ilişki ve etkileşimi büyük oranda devlet idaresinin mülki (taşra) teşkilatları ile gerçekleştirilmektedir. Bu sebeple mülki yapıyı oluşturan il ve ilçe yönetimlerinin zamanın şartları ve gereklerine göre modernize edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda öncelikli olarak hukuki alt yapının ihtiyaçlara cevap verecek, etkin ve verimli bir yapıya kavuşturulması elzemdir.

Türkiye’de cumhuriyet ile yaşıt olan yerel yönetimler ile ilgili hukuki normlar (il özel idaresi kanunu, belediye kanunu) 2004 yılı itibari ile yeniden hazırlanarak yapısal bir modernizasyona⁴³ gidilmiştir. Bu sebeple de yerel yönetimlerin etkinlik ve verimliliğinde önemli bir ivme kazanılmıştır. 1924 tarihli Köy Kanununun bu dönüşümden uzak kalması nedeni ile de köyler halen modern bir yerel yönetim yapısından oldukça uzak kalmıştır. Bu durum tek başına olmasa da hukuk normlarının belirli periyotlarda değiştirilmesinden ziyade ihtiyaçlara göre yeniden tesis edilmesinin önemini ve avantajlarını ortaya koymaktadır. Yer yönünden yerinden yönetimler (yerel yönetimler) ile ilgili benzeri durum hizmet yönünden yerinden yönetimler (kamu kurumları) açısından da benzerlik göstermektedir. Ancak devlet idaresinin mülki (taşra) teşkilatını düzenleyen ve 18.06.1949 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu bu modernizasyondan uzak kalmıştır.

5442 sayılı kanun mevcut hali ile modern bir görünüm ve içerikten uzak olduğu düşünülmektedir. Her ne kadar zamanla birçok değişikliğe uğramış olmasına rağmen, yürürlüğe girdiği 1950’li yılların izlerini taşıdığı görülmektedir. Hukuk tekniği açısından da birçok olumsuzluğu içerisinde barındırmaktadır. Örneğin 2012 (6360 s. Kanun) ve 2014 (6552 s. Kanun) yıllarında gerçekleştirilen kanun değişikliklerine göre Türkiye’de bucak yönetimleri kaldırılmış olmasına rağmen, il idaresi kanununda (md.41-56) hala bucak ile ilgili düzenlemelerin mevcut olduğu görülmektedir. Ayrıca bazı hükümleri diğer kanunlar ile bütünlük kazanabilmektedir. Örneğin vali olmak için gerekli olan asgari eğitim şartı uzun bir süre tartışmalara neden olmuştur. Bu ve benzeri örneklerin sayısı artırılabilir.

5442 sayılı kanunun mevcut hali her ne kadar zamana ve ihtiyaçlara göre değiştiriliyor olsa da yapısal ve içeriksel bütünlüğünü devam ettirdiği düşünülemez. Bu nedenle yeniden bir mülki idare kanununun hazırlanarak yürürlüğe konması gerekmektedir. Ancak yeni bir kanunun tesisinden önce mevcut kanunun tüm yönleri ile bilinmesi, olumlu ve olumsuz yönlerinin analiz edilmesi gerekmektedir.

43 Türkiye’de yerel yönetimlerle ilgili yapılan yeni düzenlemeler ile ilgili detaylı bilgi için Bkz.: Bayrakçı, 2019:51-59,95-102, 160-162; Usta vd., 2018:222; Çeliksoy ve Alkış, 2020:27; Yaylı ve Yaslıkaya, 2012:78-79.

KAYNAKÇA

- Akyılmaz, Bahtiyar, Sezginer, Murat Ve Kaya, Cemil (2013), Türk İdare Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 4.Baskı.
- Bayrakçı, Erdal (2019), Yerel Yönetimler Ders Notları, (Yazarın Kendi Yayını), Konya.
- Bilgiç, Veysel K. (2013), İdare Hukuku, Polis Akademisi Yayınları, Ankara.
- Çeliksoy, Emine Ve Alkış, Üzeyir (2020), “Rusya İle Türkiye’de Yerel Yönetimler Ve Reform”, Kamu Yönetimi Ve Politikaları Dergisi, S.1(2), Ss.18-33.
- Derdiman, Ramazan Cengiz (2015), İdare Hukuku, Alfa Akademi Yayınları, Bursa, 5.Baskı.
- Duran, Lütfi (1982), İdare Hukuku Ders Notları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Eryılmaz, Bilal (2014), Kamu Yönetimi: Düşünceler - Yapılar - Fonksiyonlar - Politikalar, Umutepe Yayınları, Kocaeli, 7. Baskı.
- Fındıklı, Remzi (2005), İdare Hukuku, Anadolu Yayıncılık, Ankara, 2. Baskı.
- Giritli, İsmet (2001), Türkiye'nin İdari Yapısı (Kamu Yönetimi Teşkilatı), Der Yayınları, İstanbul, 12.Baskı.
- Giritli, İsmet, Bilgen, Pertev Ve Akgüner, Tayfun (2006), İdare Hukuku Dersleri, Der Yayınları, İstanbul.
- Gözler, Kemal (2009), İdare Hukuku, Ekin Yayınları, Bursa, C.1, 2.Baskı.
- Gözler, Kemal (2018), Türkiye'nin Yönetim Yapısı (T.C. İdari Teşkilatı), Ekin Yayınları, Bursa.
- Gözübüyük, A.Şeref Ve Tan, Turgut (2013), İdare Hukuku: Genel Esaslar, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, Cilt.1, 9.Baskı.
- Günday, Metin (2013), İdare Hukuku, İmaj Yayınevi, Ankara, 10.Baskı.
- Güneş, Turan (1965), Türk Pozitif Hukukunda Yürütme Organının Düzenleyici İşlemleri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara.
- İller İdaresi Genel Müdürlüğü (2020), E-İstatistikler, İller İdaresi Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/il-idaresi-ve-mulki-bolumler-istatistikleri> (Erişim Tarihi: 05.04.2020).
- Mecek, Mehmet Ve Atmaca, Yıldız (2020), “Yerel Yönetimlerin İdari Yapısına İlişkin Mevzuat Analizi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, S.19(76), Ss.2068-2087.
- Mecek, Mehmet Ve Doğan, Hüsna (2015), "İstihdam Açısından Yerel Yönetimlerin Organizasyon Yapısı Ve Personel Yönetimi", İdari Ve Mali Açından Türkiye'de Yerel Yönetimler, Bekad Yayınları, Antalya, Ss.211-273.
- Özyörük, Mükbil (1977), İdare Hukuku Ders Notları (İ. Sınıf Programı), 72 Teksir-Daktilo-Fotokopi Yayını (Teksir Not), Ankara.
- Parlak, Bekir Ve Doğan, Kadir Caner (2018), Yeni Yönetim Sistemine Göre Türkiye'de Kamu Yönetimi, Beta Yayınları, İstanbul.
- Parlak, Bekir Ve Doğan, Kadir Caner (2018b), "Türkiye'de Mevcut İl Yönetimi Ve İlçe Yönetimi: Tarihsel Ve Yapısal Bir İnceleme", Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, S.1(2), Ss.42-52.
- Parlak, Bekir Ve Sobacı, Zahid (2012), Ulusal Ve Küresel Perspektifte Kamu Yönetimi Teori Ve Pratik, Mkm Yayınları, Bursa, 4.Baskı.
- Sağlam, Fazıl (1984), "Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisinin Sınırları: Uygulamanın Yaygınlaşmasından Doğabilecek Sorunlar", Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, Cilt.1, Ss.261-271.

- Sencer, Muzaffer (1985), "*Son Düzenlemelere Göre Taşra Yönetimi Ve Yerel Yönetimler*", Amme İdaresi Dergisi, S.18(1), Ss.31-47.
- Seyitdanlıoğlu, Mehmet (1996), "*Yerel Yönetim Metinleri (Iı): Tuna Vilâyeti Nizâmnamesi*", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, S.5(2), Ss.67-81.
- Tural, Erkan (2004), "*1861 Hersek İsyanı, 1863 Eyalet Teftişleri Ve 1864 Vilayet Nizamnamesi*", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, S.13(2), Ss.93-123.
- Usta, Sefa, Akman, Elvettin Ve Kocaoğlu, Mustafa (2018), "*6360 Sayılı Kanunun Büyükşehir Belediye Sistemine Etkileri: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği*", Tesam Akademi Dergisi, S.5(Yerel Yönetimler Özel Sayısı), Ss.217-249.
- Yaylı, Hasan Ve Yaslıkaya, Refik (2012), "*Türkiye'de Yerel Hizmetlerle İlgili Yasal Düzenlemelerin Gelişimi*", Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, S.47(2), Ss.65-82.
- Yıldırım, Ramazan (2012), *İdare Hukuku Dersleri 1*, Mimoza Yayınları, Konya, 4.Baskı.
- Yıldırım, Turan (1999), *Türkiye'nin İdari Teşkilatı*, Alkım Yayınları, İstanbul, 2.Baskı.
- Yılmaz, Vedat Ve Meccek, Mehmet (2019), "*Türkiye'de Mahalle Yönetimlerinin Tarihsel Gelişimi Ve Hukuki Statüsü*", İdealkent Dergisi, S.10(27), Ss.769-799.

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (09.11.1982 Tarih Ve 17863 (Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete).
- 442 Sayılı Köy Kanunu (07.04.1924 Tarih Ve 68 Sayılı Resmi Gazete).
- 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu (23.07.1965 Tarih Ve 12056 Sayılı Resmi Gazete).
- 1700 Sayılı Dahiliye Memurları Kanunu (19.06.1930 Tarih Ve 1524 Sayılı Resmi Gazete).
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu (06.11.1981 Tarih Ve 17506 Sayılı Resmi Gazete).
- 2576 Sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri Ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu Ve Görevleri Hakkında Kanun (20.01.1982 Tarih Ve 17580 Sayılı Resmi Gazete).
- 2577 Sayılı İdari Yarılama Usulü Kanunu (20.01.1982 Tarih Ve 17580 Sayılı Resmi Gazete).
- 3036 Sayılı Bölge Valiliği Hakkında 71 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Reddine Dair Kanun (28.07.1984 Tarih Ve 18472 Sayılı Resmi Gazete).
- 3194 Sayılı İmar Kanunu (09.05.1985 Tarih Ve 18749 Sayılı Resmi Gazete).
- 4541 Sayılı Şehir Ve Kasabalarda Mahalle Muhtar Ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun (15.04.1944 Tarih Ve 5682 Sayılı Resmi Gazete).
- 4483 Sayılı Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun (04.12.1999 Tarih Ve 23896 Sayılı Resmi Gazete).
- 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu (31.03.2005 Tarih Ve 25772 (Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete).
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu (13.07.2005 Tarih Ve 25874 Sayılı Resmi Gazete).
- 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu (18.06.1949 Tarih Ve 7236 Sayılı Resmi Gazete).
- 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (06.12.2012 Tarih Ve 28489 Sayılı Resmi Gazete).
- 6552 Sayılı İş Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması İle Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun (11.09.2014 Tarih Ve 29116 (Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete).
- 7153 Sayılı Çevre Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (10.12.2018 Tarih Ve 30621 Sayılı Resmi Gazete).
- 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (10.07.2018 Tarih Ve 30474 Sayılı Resmi Gazete).

- 3 Sayılı Üst Kademe Kamu Yöneticileri İle Kamu Kurum Ve Kuruluşlarında Atama Usullerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (10.07.2018 Tarih Ve 30474 Sayılı Resmi Gazete).
- 71 Karar Sayılı Bölge Valiliği Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (04.10.1983 Tarih Ve 18181 Sayılı Resmi Gazete).
- 180 Karar Sayılı (Mülga) Bayındırlık Ve İskan Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (14.12.1983 Tarih Ve 18251 (Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete).
- 285 Karar Sayılı Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (14.07.1987 Tarih Ve 19517 Sayılı Resmi Gazete).
- 584 Sayılı Bir İl Ve İki İlçe Kurulması Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (09.12.1999 Tarih Ve 23901 Sayılı Resmi Gazete).
- 703 Sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (09.07.2018 Tarih Ve 30473 (3. Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete).
- 2002/3849 Sayılı Bazı Kamu Kurum Ve Kuruluşlarına Ait Bölge Müdürlüklerinin Ve Başmüdürlüklerin Kaldırılmasına Ve Alınacak Tasarruf Tedbirlerine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı (05.04.2002 Tarih Ve 24717 (Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete).
- 86/10782 Karar Sayılı Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme Ve Yerdeğiştirme Yönetmeliği (16.07.1986 Tarih Ve 19166 Sayılı Resmi Gazete).
- İçişleri Bakanlığı'nın Kaymakam Adaylığı Yönetmeliği (06.07.2011 Tarih Ve 27986 Sayılı Resmi Gazete).
- İçişleri Bakanlığı'nın Valilik Ve Kaymakamlık Birimleri Teşkilat, Görev Ve Çalışma Yönetmeliği (08.06.2011 Tarih Ve 27958 Sayılı Resmi Gazete).
- Danıştay 2. Dairesi'nin 01.10.1997 Tarih Ve E.1995/3035, K.1997/2074 Sayılı Kararı.
- Danıştay 8. Dairesi'nin 09.04.1992 Tarih Ve E.1991/3128, K.1992/624 Sayılı Kararı.
- Düstur, 1.Tertip, Cilt 1, Ss.517-554.
- Düstur, 1.Tertip, Cilt 1, Ss.608-624.